

ВІСНИК

VISNYK the HERALD

суспільно-політичний місячник

РІК XXXVIII, Ч. 6
Year XXXVIII, № 6

ЧЕРВЕНЬ — 1985
JUNE — 1985

ЦІНА .90 ЦЕНТІВ
PRICE \$.90

ВІСНИК

ОРГАН ГОЛОВНОЇ УПРАВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ ЧОТИРЬОХ СВОБІД УКРАЇНИ

ЗМІСТ

Повідомлення Головної Управи ООЧСУ	1
До тисячоліття Хрещення України	1
30 Червня 1941 року	2
ОЛЕКСА ВЕРЕТЕНЧЕНКО — До сонця (Вірш)	2
ПРОФ. ЛЕВ ШАНКОВСЬКИЙ — Ініціативний Комітет для створення Української Головної Визвольної Ради (Закінчення з ч. 5)	3
Д-Р ОЛЕКСАНДЕР СОКОЛОШИН — „На різні теми” (Рецензійний відгук)	23
НАДІЯ НАУМ — Про „Флісівську паралелю” (Замість фейлетону)	

ПОВІДОМЛЕННЯ ГУ ООЧСУ

У зв'язку з відновленням публікації тижневика **ОУВФренту „Національна Трибуна”** і в зв'язку з новим обов'язком редактора **„Вісника”** Леоніда Полтави — редагування з 1985 року сумівського журналу-місячника **„Крилаті”**, на поноворічнім засіданні Головної Управи ООЧСУ і голови ГУ ОЖ ОЧСУ вирішено з червня 1985 року публікувати журнал **„Вісник”** що три місяці. **„Вісник”** — квартальник з побільшеною кількістю сторінок буде виходити за редакцією редактора д-ра Богдана Романенчука у Філадельфії. Перше число вийде у вересні ц. р. — журналу літератури, мистецтва й громадської і політичної думки.

Ред. Леонідові Полтаві, який впродовж 10 літ працював над нашим місячним виданням, виносимо подяку за уважливу працю.

Умови річної передплати **„Вісника”**-квартальніка залишаються, що й раніше. Ділова адреса Редакції **„Вісника”** у новім виданні:

Prof. B. Romanenchuk

5615 Ormes Street

Philadelphia, Pa. 19120

Фінансові розрахунки слати на адресу Головної Управи ООЧСУ в Нью-Йорку.

Д-р Микола Чировський, Мгр. Євген Гановський,
Голова ГУ ООЧСУ Секретар ГУ ООЧСУ

СВОБОДА НАРОДАМ! — СВОБОДА ЛЮДИНІ!

ВІСНИК

ДО ТИСЯЧОЛІТТЯ ХРЕЩЕННЯ УКРАЇНИ

Швидко наближається 1988-й рік — рік Тисячоліття найбільшої події в історії українського народу, коли в притоці Дніпра, річці Почайній біля Києва, св. Володимир Великий охрестив Україну-Русь.

Президія ОУВФронту висунула велику ідею: встановити в 1988 році у столиці вільнолюбної Америки Вашингтоні пам'ятник св. Володимирові Великому, Хрестителеві України, — на відзначення Тисячоліття та для остороги безбожній Москві. Отже американська столиця може мати — нашими спільними зусиллями — пам'ятники: Хрестителеві України св. Володимирові Великому і Батькові Української Нації Тарасові Шевченкові.

У ЗСА вже створено Крайовий Ювілейний Комітет для відзначення Тисячоліття, на чолі з Начальним Пластуном д-ром Юрієм Старосольським. Такий же Комітет створено в Канаді. Великого розмаху набрала підготова до славетної історичної річниці в Західній Європі. Там почав свою працю Крайовий Комітет у Скандинавії. Головним координатором Крайового Комітету в Скандинавії є п. Арсен Турцевич. Створено Крайовий Комітет у Великій Британії. Головою цього Крайового Комітету є ред. Ілля Дмитрів.

З ініціативи та підготови ЦПУЕН, постав у Західній Німеччині Крайовий Комітет. Його головою обрано проф. Володимира Кальваровського. Створено Комітет підготови Наукового Конгресу в 1000-річчя хрещення Русі-України. Головою Комітету обрано проф. д-ра Володимира Янева, ректора УВУ. Ювілейний Комітет Екзархату УКЦеркви на Францію, Бене-

люкс і Швейцарію. Головою цього Комітету є проф. д-р Петро Зелений з Бельгії. Ювілейний Комітет УАПЦ у Бельгії, що його головою є вщ. о. Іван Дерев'янка.

На засіданні Митрополичого Управління УАПЦ переорганізовано давніше посталий Ювілейний Комітет УАПЦ. Головою цього Комітету є Владика Архиєпископ Анатолій.

Європейський Ювілейний Комітет 1000-річчя хрещення Русі-України видав друком інформаційну листівку про 1000-річчя хрещення Русі-України. Цю листівку опрацював д-р Володимир Косик — член Президії Комітету і референт зовнішніх зв'язків ЙОЕК.

Організації Українського Визвольного Фронту та іх прихильники і все українське патріотичне громадянство в ЗСА, а в першу чергу ООЧСУ та ОЖ ОЧСУ — мають активно підтримати велику ідею Президії ОУВФронту про пам'ятник св. Володимирові.

СКАЖІМО БЕЗБОЖНІЙ ОКУПАЦІЙНІЙ РОСІЇ, ЩО МИ БУЛИ, Є І БУДЕМ! ПОКАЖІМ, ЩО ХРИСТИЯНСЬКА УКРАЇНА ПЕРЕМОГЛА ДЕСЯТКИ ВОРОГІВ — ПЕРЕМОЖЕ І ОСТАНЬОГО ІМПЕРІЯЛСТА, ПЕРЕМОЖЕ ПД ЗНАКОМ ХРЕСТА і МЕЧА, ЯК УЧИВ ВЕЛИКИЙ МИСЛІТЕЛЬ-НАЦІОНАЛІСТ Д-Р ДМИТРО ДОНЦОВ.

НЕРЕДПЛАЧУЙТЕ, ПОШИРЮЙТЕ, ЧИТАЙТЕ „ВІСНИК” — ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНО-ВІЗВОЛЬНОЇ ДУМКИ!

**НАЦІОНАЛЬНА ПРЕСА —
НАЦІОНАЛЬНА ЗБРОЯ!**

30 ЧЕРВНЯ 1941 РОКУ

„В Україні триває боротьба за владу Нації”. Цей влучний вислів належить Провідникові ОУН, Президентові АБН, Голові Українського Уряду з 30 червня 1941 року у Львові Достойному Ярославові Стецькові і стосується цей вислів — нашого часу.

Розпочате в червні 1941 року відновлення Української Держави, продовжене УГВР та славетними боями геройчної УПА, підхоплене Шести- і Семидесятниками та в наш час Нескореними типу Юрія Шухевича і Оксани Менчико — триває і буде тривати аж до повної перемоги над північним московським варваром—імперіялістом.

Нехай кожий із нас буде гордий, що вкладає в лавах ОУВФронту і свою частинку у святу боротьбу Нескореної Української Нації!

СЛАВА УКРАЇНІ! ГЕРОЯМ СЛАВА!

ДО СВЯТА 30 ЧЕРВНЯ

ДО СОНЦЯ

„Аби Бог дав здоровля,
а месть буде” — князь Ізяслав
Вкраїно, зроджена в боях!
Держала ти державний стяг,
І кров сторіками текла —
Чому ж ти долі не знайшла?

Вкраїно, вічна, як протест!
О, скільки ти несла свій хрест,
І врятувати не могли
Ни Орлики, ані орли...

На березі Дніпрових вод
Складав приречення народ:
„Аби було здоровля нам,
А помста буде ворогам!”.

I гріянув судний день війни,
I розлетілись кайдани.
На ший стерлося ярмо —
I ми до сонця ідемо!

... В серцях у наших б'ється знов
Великих мучеників кров —
Нехай умрут віки ганьби,
Bo ми брати, а не раби!

Олекса Веретенченко

ГОЛОВА КОМУНІСТІВ У ЗСА — ХАЛЬБЕРГ

У Америці знають довго, пітного і підстаркуватого „провідника” яких двадцять тисяч членів компартії, як Гес Голла. Так його називає і советська преса, а в Москві його вихвальняють, як найбільшій покірного поплентача. Живе той Гес Голл у Йонкерсі, Н. І., часто їздить до ССР.

Щоденник „Нове русське слово” з 14 грудня 1984 р. у статейці С. Соколової повідомив, що справжнє прізвище того „борця за трудящих і комунізм”, про якого не хотує і чути трудяці ЗСА — Арві Гасс Хальберг...

„ЧАРІВНА КАЧАНІВКА”...

Київська „Літературна Україна” в ч. 10/1985 р. помістила розповідь про садибу Качанівку на Чернігівщині, колись власність поміщика Тарновського (який замовив у Т. Шевченка образ „Катерину”).

Палац поміщика зберігся, але „реставраційні роботи” не ведуться на належному рівні, зазначила газета.

У Качанівці є чудові парки, де бував Тарас Шевченко, є йому пам'ятник-погруддя і збереглася висока могила з каплицею на ній, наскріпана на честь Тараса Шевченка (у ній поховано його друга Г. Честахівського). На жаль, все це далі перебуває в застуденому стані.

Немов на глум над пам'яттю українського національного генія, у Києві побувала з Москви найбільша кількісно „делегація” на святкуванні дня народження Кобзаря — були ті, про яких Тарас Шевченко писав, звертаючись до України: „За що тебе сплюндровано?”, нащадки тих, що разом із Петром I і Катериною II розпинали Україну, а тепер намагаються її зросійщити.

А червоні малороси віталі москалів і били їм „челобітню”...

Дехто і закордоном, на волі, зустрічає червоних партійних малоросів, як... рівноправних українців.

“VISNYK” — “THE HERALD” (ISSN 0042-7004) is published Monthly, except July and August, when bi-monthly for \$10 per year by the Organization for Defense of Four Freedoms for Ukraine, Inc., 136 Second Avenue, New York, N.Y. 10003. Second-class postage paid at New York, N.Y.

POSTMASTER: Send address changes to THE VISNYK — THE HERALD, P. O. Box 304, Cooper Station, New York, N.Y. 10276.

Лев Шанковський
кол. Голова Ініціативного Комітету
для створення УГВР

**ІНІЦІАТИВНИЙ КОМІТЕТ ДЛЯ СТВОРЕННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ ГОЛОВНОЇ ВІЗВОЛЬНОЇ РАДИ
ПОСТАННЯ І ДІЯ В 1943 — 1944 РР.**

(Закінчення з ч. 5-го)

**2. Коріння ініціативи ОУН-УПА
для створення УГВР**

Питання стойть на черзі: чому, як стверджує В. Маркус в Енциклопедії українознавства, **УПА** її революційна **ОУН** (тут, очевидно, треба розуміти **ОУН-Б**) проявили ініціативу створити УГВР і чому цю ініціативу проявили так пізно?

Моя відповідь на першу половину цього питання така, що створення УГВР було завершенням тієї еволюції, що її в ідеології й організації пройшла **ОУН-Б** у роки II світової війни, а запізнення у творенні УГВР треба пояснити фактом, що УГВР могла заіснувати й діяти тільки тоді, коли для існування й дії була створена ідейна й матеріальна база. Таку базу почала творити **ОУН-Б**, починаючи з Акту 30 червня, але такі бази не творяться за самим щучим велінням, для їх створення потрібно місяців і років впертого труду й боротьби, великої енергії, залізної дисципліни, відданої жертвенности. В 1941-1943 рр., на землях України, **ОУН-Б** провела, при повній підтримці народу, велику роботу, в результаті якої на одній третій території України цілком послабилася була влада окупанта, при чому гітлерівських окупантів і большевицьких партизанів прогнано цілком з багатьох районів. У звільнених районах, що їх охороняли озброєні відділи **УПА** й **Української Народної Самособорони (УНС)**, Команда **УПА** функціонувала як „найвища й єдино суверенна влада на звільнених землях України“ і так себе називала в своїх розпорядженнях, напр., у земельній справі,²⁵⁾ чи теж у своїх зносинах з чужинцями. У звільнених районах, під охороною **УПА**, **ОУН-Б** зорганізувала адміністрацію, господарство, суспільну опіку, шкільництво й позашкільну освіту, ме-

дично-санітарну (щеплення, дезинфекції, санітарні пункти); урухомила млини, гарбарні й ремісничі робітні, які працювали для потреб **УПА** й часто затруднювали жидівський персонал, який у спеціальніх таборах працював під охороною відділів **УПА**²⁶⁾. Відділи культурної праці створювали театральні гуртки, а теж організували рухомий театр під традиційною назвою „Летючої естради“, який ставив пспулярну тоді драму Миколи Чирського „Отаман Пісня“, що зображувала боротьбу українських повстанців проти більшевицької Москви в 1920 році. „Дирекція лісів“ діяла з рамени Команди **УПА** і разом з усією підпільною адміністрацією (області, надрайони, райони, підрайони, кущі й станиці), разом зі службою безпеки й апаратом пропаганди, медично-санітарною службою, Українського Червоного Хреста (УЧХ), вишколами й курсами, шкільництвом і суспільною опікою підлягала з серпня 1943 року Команді Запілля **УПА**, що її очолив Ростислав Волошин („Павленко“).²⁷⁾ Отак, на переломі 1943 і 1944 років і створилась потрібна база для дій УГВР, і варто зазначити, що для управи цією базою давно вже не вистачало персоналу з рядів **ОУН-Б**. Таким чином, у цій народній самоуправі, що стала базою для УГВР, працювало теж тисячі не-членів **ОУН-Б**, у тому теж з дорученням **Ольжича** — члени **ОУН-М** поруч членів інших, теж не-націоналістичних переконань, якими були, перш за все, високі старшини **УПА**, як полк. (ген.) Леонід Ступницький, полковники Микола Омелюсік і Іван Литвиненко — всі із середовища УНР, майори Поль-Польовий, командир Старшинської школи **УПА** „Олені“, і Максим Скорупський („Макс“), командир рейдуючих частин в Житомирській області — із **ОУН** під проводом полк. А. Мельника.

На революційному пляцдармі **ОУН-УПА** в

Західній Україні, про політичні чи світоглядові переконання ніхто нікого не питався: члени й не-члени **ОУН-Б** співпрацювали зі собою дружно. Від учасників боротьби **ОУН-УПА** вимагали тільки переконання в потребі такої боротьби, а також визнання, що гітлерівська Німеччина є таким самим ворогом України, як і большевицька Москва, й що боротьба проти гітлерівської Німеччини належить теж до основних завдань українського визвольно-революційного руху, репрезентованого **ОУН-Б** й **УПА**. До речі, велика більшість українського населення, на революційному пляцдармі, такі погляди визнавала.

²⁵⁾ Розпорядження Команди УПА в земельній справі надруковано в підпільній газеті *За Самостійну Україну* (ч. 8 з дня 24 жовтня 1943 р.). Примірник цього числа газети є в бібліотеці Дослідно-видавничого товариства „Пролог” у Нью-Йорку.

²⁶⁾ Лісові табори, в яких жидівські кравці й кравчихи, шевці тощо готовили близину, одяг і взуття для потреб УПА, організував шеф господарського сектора УПА-Шініч, відомий волинський кооптератор Василь Мороз („Зубатий” — затинув у московсько-большевицькому концлагері). Більшість цих тaborів розгромлено німецько-гітлерівськими окупантами під час їх великої офензиви проти УПА й підпілля ОУН-Б, під проводом майбутнього панцифікатора варшавського повстання, СС-Обергруппенфюрера Еріха фон Бах-Зелеского, що мала місце в липні-серпні 1943 р. Все ж таки деякі з цих жидівських тaborів, у недоступних лісах, якось перебули цю офензиву й продовжували існувати аж до повороту московсько-большевицьких окупантів на Волинь (у січні 1944 р.). Жидівські джерела згадують про такі тaborи: біля м. Ратне, біля Порицька (тепер Павлівка, Іванічівського р-ну, Волинської області), в якому мало бути 100 жидів і жидівок, а теж табір у Кудринках (мас бути в Криничках), у лісах коло Тучина (тепер Гощанського р-ну Рівенської області), де мало перебувати 400 жидів і жидівок. Пор. Betty Eisenstein-Koshev, “Di yidn in Volin,” *Fun poentn ovaar* (New York 1957), III, ст. 62-64. Авторка подає, що перед приходом Червоної Армії „бандерівці” постріляли всіх тaborовиків, а теж усіх жидівських лікарів, що служили в УПА (там же, ст. 63), але кілька рядків даліше авторка подає, що в Любліні зустріла 17 жидів з тaborу в Криничках, отже признає, що „бандерівці” всіх тaborовиків не постріляли. Очевидно, „бандерівці” й не думали цих жидівських тaborовиків стріляти: в міру наближення советської армії до місця тaborів жидівський персонал звільнював з тaborів, щоб він рятувався на власну руку. Під сучасну

Із повищого представлення виникає, що піднита **ОУН-Б** й **УПА** ініціатива для створення УГВР почалася тоді, коли матеріальна база для УГВР вже заіснувала приблизно на одній третині української території. Але, крім матеріальної бази, заіснувала також ідеяна база для створення УГВР, яка заіснувала як завершення тієї ідеологічної й організаційної еволюції, що її **ОУН-Б** пройшла в роки II світової війни. Ця еволюція сталася, головним чином, тому, що в роки війни, **ОУН-Б** стала організацією масовою, масовим рухом західноукраїнської молоді, який зумів поширитися також на осередні й східні українські землі. Коли перед II світовою війною організаційна мережа **ОУН** діяла тільки на землях Західної України (Галичина, Волинь, Буковина, Закарпаття) і в таких європейських країнах, де жили українські емігранти (Чехо-Словаччина, Німеччина, Франція), то вже на початку війни гітлерівської Німеччини проти ССР похідні групи обох відламів **ОУН** зуміли просунутися на осередні й східні українські землі й створити там організаційну мережу **ОУН**. Особливо тривку підпільну організацію зуміли створити в Південній Україні, включно з Кримом, похідні групи **ОУН-Б**, про що документарні матеріали й спогади подав я в спеціальному дослідженні на цю тему.²⁸⁾

пору, за свідченням ізраїльського журналіста, покійного Лева Геймана, в Ізраїлі живе 52 жидів, які признаються, що їх зберегла при житті УПА.

У цьому місці треба підкреслити, що жидівська мемуарна література в єврейській (івріт) та жидівській (іddіш) мовах є дуже багата і майже кожне містечко в Західній Україні має свою *сефер* (книгу), в якій описується переживання жидівського населення цих містечок, у роки II світової війни. Література ця є дуже українофобська і часто подає за факти різні вигадки й фальшивки. Не зважаючи на це, українська наука навіть не підійшла до вивчення цієї літератури.

²⁷⁾ Про комінацію Ростислава Волошина вже згадувано. Про організацію революційного піліцдарму на Західній Україні див. розвідку Мирослава Прокопа, „УГВР з перспективи сорокаліття” (Сучасність, 1984, 7-8, ст. 134-135) і цитовані там місця Літ. УПА, 2, ст. 30, 129, 142.

²⁸⁾ Див. Лев. Шанковський, *Похідні групи ОУН*, Мюнхен 1958, Видавництво Український Самостійник, 370 ст.

Але поза територіальним поширенням **ОУН** на осередні й східні землі України і включенням значної кількості українців із **ОеУЗ** і **СУЗ до ОУН**, її умасовлення, в роки II світової війни, було ще наслідком інших причин. Перед війною **ОУН**, що діяла, головно, проти польських окупантів Західної України, була, без сумніву, елітарною організацією орденського типу: студенти й старші середньошкільніники підбирали по селах передову селянську молодь й створювали з неї ексклюзивну організацію, здатну боротись проти всюдиущої польської поліції і її провокацій. У цій ексклюзивній організації панувала сувора дисципліна й безоглядний послух зверхникові, отже авторитарний принцип, але цей авторитаризм не був вождизмом фашистських чи нацистських організацій, але авторитаризмом кожної армії, в якій нація готується, ідеологічно й психологічно, до завдань, які стоять перед нею. **УВО**, а слідом за нею **ОУН** уважала себе підпільною **українською армією**, що теж готується до майбутніх завдань й тому свій „орденський” характер прирівнювала до такої „орденської” організації, якою була Запорізька Січ у XVII сторіччі, а свій елітаризм й авторитаризм — до елітарності й провідницького принципу, що їх армія плекає в кожній демократичній державі.

Коли йдеться про **ОУН**, то для характеристики не треба навіть видань московсько-большевицьким агітпропом²⁹⁾ щоб натрапити й серед нас самих на спроби шукати джерел ідеології **ОУН** в ідеологіях таких європейських рухів XX сторіччя, як фашизм, а навіть французький інтегральний націоналізм. Навіть та-кій досвідчений й об'єктивний науковець, як американський пioner наукового дослідження українського націоналізму, проф. Джан А. Армстронг, ухопився в своєму творі про український націоналізм³⁰⁾ за ідею подібності українського націоналізму, зокрема „бандерівського”, називає націоналізм — типу французького інтегрального націоналізму та пише про нього завжди, коли має на увазі його „виключність”, з великої літери (Nationalism). Можна сумніватись, чи така термінологія витримує критику: ідеолог французького інтегрального націоналізму, Шарль Морра (Charles

Maurras) називає „інтегральним націоналістом” кожного, хто інтереси своєї нації ставить „понад усе”, але, в цьому випадку, Морра думає про французьких націоналістів, які свою „націонодержаву” (nation-state) Францію, чи навіть її колоніальну імперію ставлять „понад усе”, отже дбають про її імперіальні чи національно-державні інтереси. Коли ж українець, який своєї „нації-держави” ще не має, говорити про „Україну понад усе”, то він голосить, перш за все, що така ціль, як здобуття української „нації-держави”, повинна ставитись перед українськими патріотами „понад усе” інше, отже на ней треба зосередити всі зусилля української поневоленої нації.

Шукання джерел ідеології **ОУН** в ідеологіях фашизму, нацизму чи інтегрального націоналізму не витримує критики також тому, що ці рухи репрезентують імперіалістичні й расистські течії, що діють у великих індустріальних потугах, яким націоналістичні й расистські гасла служать для підтримування імперіалістичних експансій цих потуг і ведення ними за-

²⁹⁾ Ось назви деяких книжок, виданих московсько-большевицьким агітпропом (апаратом агітації й пропаганди в ЦК КПСС): 1) Академія наук УРСР, Інститут історії, *Про справжнє обличчя українського буржуазного націоналізму* (Київ 1974); 2) М. М. Варварцев, *Буржуазно-націоналістична пропаганда на службі антикомунізму* (Київ 1974); 3) М.М. Варварцев, *Буржуазне „українознавство“ — знаряддя ідеологічних диверсій імперіалізму* (Київ 1976); 4) Клим Дмитрук, *Безбатченки* (Львів 1972); 5) В.В. Добрецова, *Націоналізм і реалія на службі антикомунізму* (Львів 1976); 6) В. Ю. Євдокименко, *Критика ідейних основ українського буржуазного націоналізму* (Київ 1968); 7) Ю.І. Римаренко, *Буржуазний націоналізм та його „теорія нації“* (Київ 1974); 8) В. Чередниченко, *Націоналізм проти нації* (Київ 1970). На жаль, серйозного наукового дослідження, що виходило б поза примітивну московсько-большевицьку вульгаризацію й фальсифікацію історії українського націоналізму, у цьому списку немає.

³⁰⁾ John A. Armstrong, *Ukrainian Nationalism*. 2nd Ed. New York 1963. Важливо користуватися цим спрощенням і доповненням виданням, а не першим із 1955 року, в якому не бракує помилок, цілком зрозумілих у пionерській праці. Недавно проф. д-р Богдан Винар у Денвері видав третє видання книги проф. Армстронга, але воно нічим не різиться від 2-го видання.

гарбницьких воєн. Визвольні націоналістичні гасла, натомість, служать поневоленим націям, зокрема націям селянським, для організації боротьби за здобуття своїх незалежних держав.

Але, коли вже хтось шукає джерел ідеології **ОУН** не в притаманному для неї українському середовищі, не в творах Тараса Шевченка, Івана Франка чи Лесі Українки, не в організаціях українських, що випередили фашистські чи нацистські рухи ХХ сторіччя, як, наприклад, „Братство Тарасівців” (1891), або в ідеології „батька” українського націоналізму, Миколи Міхновського (1873-1924), то таки може здивувати факт, що шукаючи за запозиченнями для ідеології **ОУН** у чужих джерелах, дехто, чомусь, забуває, що майже всі лідери **ОУН-УПА** наших днів (Степан Охримович, Степан Ленкавський, Степан Бандера, Зенон Коссак, Володимир Янів, Богдан Кравців, Роман Шухевич, Олекса Гасин і багато інших) були **пластунами**.³¹⁾ Вони краще знали ідеологію Баден-Пауелла й британського скавтінгу, ніж ідеологію фашистів і нацистів, і може в „пластових законах”, запозичених від ідеології британського скавтінгу, треба шукати джерел для „Декалогу”, що його уклав пластун Степан

Ленкавський разом з додатком про „12 трикмет украйнського націоналіста”, або для „44 правил життя українського націоналіста”, що їх устійнив пластун Зенон Коссак, той, на думку польського прокуратора, „сальоновий український революціонер”, який згодом загинув від мадярських куль на Карпатській Україні.

Ще більший вплив на лідерів **ОУН-УПА** і на все членство цих формувань, як ідеї британського скавтінгу, мали традиції збройної боротьби українських армій й українських повстанських загонів („Холодний яр”) у роки визвольної війни 1918-1920 рр. Успіхи й невдачі цієї війни поклали були незатерту печать на душу, характер, думки й почування української молоді, що поповнила була ряди **ОУН-УПА**. Це покоління з великим пієтізмом і патосом переживало Маківку й Лисоню, Крутянський бій, Листопадовий зрив, Чортківську офензиву, Свято української зброї на пам’ятку здобуття Києва об’єднаними українськими арміями 30 серпня 1919 року, Зимовий Похід, Базар та інші героїчні моменти недавнього минулого, свідками яких саме це покоління було в доростаючому віці. І не можна було подивуватись, що в таких умовах провідною ідеєю цього покоління післявоєнної української молоді, джерелом усіх її починів стало незламне рішення — підготувати і здійснити новий збройний зрив українського народу й остаточно здобути й закріпити українську державність. Рішення це утверджується масово кожного року, коли на Зелені Свята молодь приходить організовано поклонитись могилам стрілецьким на цвинтарях, а теж на побоєвицях Маківки й Лисоні і цей свій святий обов’язок мусить окупити нерівною боротьбою камінням із до зубів озброєною польською поліцією. Культ традицій визвольної війни в 1918-1920 роках, культ героїзму шляхом відзначування героїчних чинів українських армій чи встановування окремих її герой, зеленосяяточні походи на стрілецькі могили мали куди більше значення, ніж ідеологічні твори мислителів і чужих, і навіть своїх. Це відноситься, перш за все, до передової української селянської й робітничої молоді, що в роки І світової війни створила була головний кістяк революційної **ОУН** й **УПА**. Ця молодь могла не знати творів Миколи Міхновського,

³¹⁾ Уже в Листопадовому зриві 1918 року члени Пластового уладу відіграли чималу роль. Про неї див. Володимир Татомир, **Юнацтво в обороні рідної землі**. Стогади про участь української молоді у визвольних змаганнях 1918-1920 років. Філадельфія 1960, Вид. „Молода Просвіта”, 164 ст. У Стрию, де не було ніякої військової кадри, що могла провести Листопадовий зрив, його здійснили пластуни, що згодом оформились в **Першу пластунську сотню УГА**, але коли „другої” й „третьої” пластунських сотень ніде не постало, Державний секретаріат військових справ (ДСВС) Західної області ЗОУНР назвав стрийську сотню **Окремою пластунською сотнею УГА**. Пор. Лев Шанковський, „Стрийські пластуни у визвольних змаганнях”, у книзі: **Українська армія в боротьбі за державність**, Мюнхен 1958, „Дніпровська хвиля”, ст. 106-116. Брак пластунських сотень в інших містах Галичини не свідчить про байдужість юнацтва до боротьби за державність. Просто, в інших містах молодь поповнила була фронтові частини, як у Львові, або готувалась до боротьби в характері елевів старшинських шкіл, як у Коломиї, Станиславові, Тернополі, Золочеві та Самборі.

Юліяна Вассияна чи Дмитра Донцова, але вона прочитувала календарі, літописи й книжки видавництва „Червона Калина” від дошки до дошки, її вона залишки, при кожній нагоді, співала стрілецькі пісні. Видавання „Червоной Калини” й стрілецькі пісні виховали в західноукраїнської молоді оцю мілітаристичну ментаність, яка була причиною, що коли прийшов довгожданий час (події на Карпатській Україні в 1938-1939 рр., II світова війна), то українська молодь, вихована на традиціях й ідеології української визвольної війни 1918-1920 рр., без вагання пішла в бій у рядах УПА, УНА, чи теж інших українських військових формаций. Провідною зіркою для цієї української молоді, що намагалась відродити українську збройну силу в роки II світової війни, була перша точка „Декалогу” українського націоналіста, в своїй суті гасло дуже ясне й просте, „Здобудеш українську державу, або загинеш у боротьбі за неї”. На жаль, в роках II світової війни умови для цієї української молоді склалися такі, що виглядів на здобуття української держави не було ніяких, але нагод, щобгинути у боротьбі за цю державу, — було дуже багато!

Коли почалася війна між гітлерівською Німеччиною і московсько-большевицьким ССР, ОУН під проводом Степана Бандери (як теж і ОУН під проводом полк. А. Мельника й національно-візвольні сили інших під'яремних народів ССР), готові були до співпраці з гітлерівською Німеччиною для спільнот боротьби проти Москви, за національну й соціальну волю своїх народів. Ця орієнтація поневолених Москвою народів на гітлерівську Німеччину, як союзника у боротьбі проти Москви, в ніяком разі не була орієнтацією на нацистську ідеологію чи практику. Для обох відламів ОУН ситуація ця була ще, якоюсь мірою, ускладнена фактом, що матірня ОУН під проводом полк. Євгена Коновалця мала, від початку 1937 року, договорення з адміралом Вільгельмом Канарісом, шефом розвідки Головної команди німецької армії (в німецькій мові: Amt Ausland) Abwehr в OKW (Oberkommando der Wehrmacht). Про це договорення полк. Є. Коновалця доволі багато сказано в найновішій біографії адм. В. Канаріса, яка, на жаль, досі

не звернула на себе уваги українських істориків, дарма що відомості цієї наукової праці застеречують будь-які твердження про агентурну працю ОУН для гітлерівської Німеччини, про що так багато кричать агіатори Москви й її підпомагачі у вільному світі.³²⁾

А втім не тільки військово-розвідкові кола реваншистської Німеччини мали конкретні пляни використати українську національно-візвольну боротьбу проти версальської Польщі й большевицької Москви, але такі пляни, включно з плянами створення самостійної української держави, мав теж Альфред Розенберг, ідеолог німецького нацизму та керівник закордонної політики німецької нацистської партії до 1938 року. Гітлер заздалегідь призначив цього балтицького німця міністром окупованих територій на Сході, але цілком відкинув його українські пляни й заборонив був „гратись з українським націоналізмом” на конференції Гітлера зі своїм найближчим оточенням, у квітні 1941 року, що її предметом було плянування політичних й економічних заходів гітлерівської політики в уже недалекій війні проти ССР.³³⁾

³²⁾ Див. Heinz Hohne, *Canaris*. Translated from the German by J. Maxwell Brownjohn. Doubleday & Co. Inc. Garden City, New York 1979, СТ. 314ff, 354ff, 365, 451-452, 459, 462-463. У німецькій мові: *Canaris. Patriot im Zwielicht*, Munchen 1976, С. Bertelman Verlag. Відмінно від попереднього біографа адм. В. Канаріса, Карла Гайнца Абслагена й ін., що возвеличували адм. В. Канаріса й величали його „громадянином світу” (Weltburger), автор цієї біографії (Гайнц Гінне) ставиться до адм. К. критично, а до української візвольної справи байдуже, але, тим не менше, його біографія адм. В. Канаріса є суверено наукова й об'єктивна. Автор стверджує, що офіцери Абверу на чолі з адм. Канарісом уважали щиро, що українські візвольні сили можуть бути надійним союзником Німеччини у війні, і ніяк не розцінювали ОУН як свою агентурну організацію, але як надійного союзника. Автор теж стверджує, що адм. В. Канаріс цінив полк. Є. Коновалця і радо перебував у його товаристві, а після смерті Полковника особисто дбав про його могилу в Роттердамі.

³³⁾ Розенберг представив свої пляни Гітлерові на конференції в дні 20 квітня 1941 р. Про те див. Jurgen Thorwald, *The Illusion. Soviet Soldiers in Hitler's Armies*. Harcourt, Brace, Jovanovich, New York and London 1974, pp. 6-15.

У цій війні, від самого її початку, німецько-гітлерівські завойовники ступили були на шлях безоглядної загарбницької політики та грабіжницького колоніалізму. Вони не визнали доконаних фактів: проголошення відновлення Литовської держави (24.VI.1941)³⁴⁾ і проголошення відновлення Української держави (30.VI.1941) і застосували супроти ініціаторів цих актів поліційні репресії.³⁵⁾ Ця німецько-гітлерівська політика на Сході була великою несподіванкою для немосковських народів ССРС, які чекали від війни свого визволення з ланцюгів московсько-большевицького колоніалізму; вона була несподіванкою для чужоземних обсерваторів походу гітлерівської Німеччини на Схід,³⁶⁾ а навіть вона була несподіванкою для самих московських большевиків. Одне московсько-большевицьке джерело стверджує, що "дії українських націоналістів у Львові, в червні 1941 року, „були для німців несподіванкою”, коментуючи, що „націоналісти виноптували свої плями в зв'язку з війною проти Радянського Союзу”.³⁷⁾ Автор, В. Коваль, цитує слова Н.С. Хрущова, який твердив, що українські націоналісти проголосили Акт 30 червня, бо вони надіялися, що Гітлер і на Україні повторить „свій трюк на зразок Квіслінга в Норвегії, Павеліча в Хорватії і т.д.”³⁸⁾ На підставі цієї цитати можна припускати, що й для Хрущова великою несподіванкою був факт, що німці повели були, в Україні, самовбивчу політику. Всі знаки на землі й на небі вказували йому, що німецько-гітлерівська окупантська політика в Україні вестиметься згідно з тезами А. Сандерса, що в своїй книзі, виданій в 1938 році, а теж перевидаваній і пізніше, пропагував й науково уаргументував ставку майбутнього райхсміністра для окупованих німцями земель на Сході, Альфреда Розенберга, на „розчленування ССРС” на національні держави.³⁹⁾

³⁴⁾ Відновлення самостійної Литовської держави проголосила, в Ковні 24 червня 1941 року, тідомільна литовська націоналістична організація під назвою ЛАФ — „Фронт литовських активістів”, своїм характером дуже подібна до ОУН. Все ж таки, хоч це проголошення закінчилося тим самим, що й проголошення українське у Львові, в дні 30 червня 1941, а саме уневажненням з боку німецьких оку-

пантів і їх поліційними репресіями проти ініціаторів, усі литовські політичні середовища визнавали їй визнають литовський Акт 24 червня як політичний акт усього литовського народу, конечний у даних умовах їй обставинах, і на нього, як на державний акт, покликався навіть екзильний литовський уряд у Лондоні, створений литовським президентом Антанасом Сметоню в Ейдкунах (на німецько-литовському кордоні), коли він був змушений захищати Литву з огляду на окупацію її союзькою армією. Т.зв. Ейдкунські акти покликали були до життя литовський екзильний уряд у Лондоні, який існував до вибуху німецько-советської війни, в якій Великобританія проголосила себе союзником Москви й противосоветського литовського уряду на своїй території толерувати не могла. Як же інакше такі справи виглядають у нас!

³⁵⁾ Німецько-гітлерівські окупанти запроторили були українських творців Акту 30 червня до концентраційного табору в Саксенгаузен (Степан Бандера, Ярослав Стецько, Володимир Стаків), або до концентраційного табору в Освенцімі (Авшвіц — Роман Ільницький, Лев Ребет, Дмитро Яців), а литовських (прем'єр Казис Шкірпа, віцепрем'єр Юозас Амбозевічюс — до концентраційного табору в Дахау).

³⁶⁾ Характеристичні погляди з цього приводу висловив кореспондент шведських газет у Берліні, Арвід Фребори у своїй книзі „Поза залізним валом”, що з'явилася була у шведській, німецькій та англійській мовах. Про неї близче в нашій статті у книзі Ярослава Стецька, 30 червня, Торонто 1966.

³⁷⁾ Віктор Коваль, В роки фашистської навали. Україна в міжнародних відносинах у період Великої Вітчизняної війни. Київ 1963, Держвидав політичної літератури, ст. 13.

³⁸⁾ Там же.

³⁹⁾ A. Sanders, *Um die Gestaltung Europas: Ost-europa in kontinental-europaischer Schau* За формування Європи: Східня Європа з континентально-європейського погляду) Munchen 1938, Hoheneichen Verlag. Під псевдонімом А. Сандерса скривався грузинський емігрант Александр Нікурадзе, який був громадянином Німеччини, членом німецької націонал-саціялістичної партії й належав до найближчого оточення Альфреда Розенберга, тоді керівника закордонної політики нацистської партії. Книгу цю, написану партійцем з найближчого оточення А. Розенберга, навіть високі члени нацистської партії довгий час уважали програмою закордонної політики нацистської партії. До речі, ці програми пробував дотримуватися Альфред Розенберг, навіть тоді, коли він став міністром окупованих територій на Сході, але він був безсильний супроти верхівки власної партії, яка перед самою війною заплянувала була іншу політику на Сході і знайшла для неї „ідеального” виконавця в постаті Еріха Коха, райхскомісара України, якого деякі

Висліди безглуздої нацистської політики су-проти уярмлених Москвою народів відомі всьому світові. Кожний брутальний удар гітлерівських окупантів по уярмлених народах ССРР, наприклад, безглузде винищування полонених вояків Червоної армії, що добровільно переходили на бік німецької армії, щоб із нею стільно воювати проти Москви,⁴⁰⁾ нищив послидовно шанси перемоги Німеччини на Сході, зміцнював спротив Червоної армії, перетворював можливих союзників у запеклих ворогів. Відмова визнати Акт 30 червня, поліційний розгром покликаного цим Актом тимчасового Українського Державного Правління (УДП), терористичні акти проти ОУН і цивільного населення, що підтримувало Акт, спричинили, що ОУН під проводом Степана Бандери із союзника, яким повинна була бути внаслідок договорення адм. В. Канаріса із полк. Евгеном Коновалцем, стала запеклим ворогом.

Після поліційного розгрому ініціаторів Акту 30 червня, ОУН під проводом Степана Бандери (в часі його перебування в характері в'язня в гітлерівському кацеті, ОУН очолював до 13 травня 1943 р. у характері Тимчасового провідника — Микола Лебедь, а після 13 травня Колегія Проводу ОУН з Романом Шухевичем — Тарасом Чупринкою на чолі). ОУН у підпіллі підготувала утворення Української Повстанської Армії (УПА) і її запілля, які повели збройну боротьбу проти німецько-гітлерівських окупантів і банд московсько-большевицьких партизанів, що на Волині й Поліссі з допомогою „адміністрації” Еріха Коха, який мабуть із тією метою осів, як райхскомісар України, в м. Рівному, а не в Києві, намагалися тут створити „другий фронт”, який з лісів Білорусі простягався б, через Полісся й Волинь, ген аж до Карпатських гір. Утворення такого „другого фронту” на Поліссі, Волині і в Галичині унеможливила ОУН-УПА, не в німецьких, але у власних інтересах.

Було б спрощенням покладати виникнення УПА виключно на карб розчарування німець-

ко-гітлерівською „Остполітік” в Україні чи шуканням помсти на німецьких „юберменшах” за неї. Очевидно, потреба оборони українського населення перед фізичним знищеннем, вивозами людей і масовим грабунком з боку німецько-гітлерівського окупанта, московсько-большевицьких партизанів і польських шовіністів, що, подекуди, прагнули використати війну для остаточного розрахунку із своїми українськими ворогами, відігравали певну роль і були конкретною, близькою ціллю виникнення УПА. Але їй перед її творцями стояли теж ширші завдання і дальші завдання і дальніші цілі: творити і розвбудовувати власну українську збройну силу, щоб не стояти з порожніми руками, коли закінчиться двобій між обидвома ворожими собі імперіалістичними потугами і вони (потуги) обезсиляться до тієї міри, що вже не зможуть противистуватися визвольній боротьбі українського народу. Немає в тому нічого дивного, що творцям УПА хотілося вірити, що цей двобій імперіалістичних потуг триватиме довго, що вони в цій довгій боротьбі обезсиляться, а визвольні сили зможуть зорганізуватися до остаточної боротьби за визволення і його завершення — побудову УССД. І немає в тому нічого дивного, що творці УПА, як і лідери інших визвольних рухів у Східній і Середній Європі і їх бійці, сподівалися, а навіть твердо вірили, що західні альянти, а особливо Вінстон Черчіль, не погодяться на большевізацію широких просторів Східної і Середньої Європи (аж по ріку Ельбу) своїми московсько-большевицькими союзниками, але, на жаль, такі надії українців, балтів, поляків, чехів та інших не сповнилися: Німеччина заламалася в боротьбі проти ССРС скоріше, ніж це загально припускали, а західні альянти, не виключаючи й Черчіля, віддали своїм московсько-большевицьким союзникам Європу по ріку Ельбу і кинули Москві напризволяще своїх польських союзників, в обороні яких, мібіто, почали II світову війну. Це й були ті несподіванки, що їх українському та іншим народам Східної й Середньої Європи справила історія.

Перехід ОУН Степана Бандери в підпілля й організація нею спочатку пасивного, а згодом і активного спротиву німецько-гітлерівсь-

німецькі історики, як Петер Кляйст, уважають агентом Сталіна. Про німецьку політику в Україні див. серію наших статей у журналі „Київ”, Філіадельфія, в 1954 році, чч. 1-6.

кому окупантові, організація похідних груп і їх похід на осередній східні українські землі з метою поширення ідеології й організації ОУН також на всі українські землі й, врешті, створення УПА із її запіллям для організації відкритого збройного спротиву проти гітлерівського окупанта, московсько-большевицьких партизанів і польських шісвіністів, були елементами боротьби ОУН за здобуття української державності, тобто за її остаточне закріплення, бо ж декларативно відновлено українську державність Актом 30 червня. У червні 1941 року не було найменших можливостей станути проти німецько-гітлерівців в обороні Акту 30 червня, але, немає найменшого сумніву, що він (АКТ) започаткував боротьбу ОУН, а згодом теж УПА в обороні української державності.

Після трьох років — після Акту 30 червня, умови створились такі, що потреба керівного центру для революційної боротьби ОУН-УПА (вона охоплювала вже третину території України) стала наочною. Таким чином, не важко встановити, що між Актом 30 червня і створенням Української Головної Визвольної Ради (УГВР) у липні 1944 року є прямий ідейний зв'язок: Акт 30 червня стимулував цю боротьбу за українську державність, яка завершилась була організаційно створення УГВР три роки пізніше.

3. Виконання мандату Командування УПА: створення, склад і дія Ініціативного Комітету

Ініціативний Комітет для створення УГВР остаточно зформувався в другій половині березня 1944 року, після моого повороту з Кишинєва, де їздив в складі делегації Командування УПА для переговорів з Командуванням румунської армії.⁴⁰⁾ Виїзд до Кишинєва припинив мою участь у праці для зформування Ініціативного Комітету на приблизно один місяць, бо крім часу потрібного на саму поїздку й переговори, які тривали два дні (наш побут у Румунії — днів чотири), треба було ще брати участь в низці нарад — перед і після переговорів. За час моєї неприсутності працями Ініціативної комісії для створення УГВР, що

існувала при Проводі ОУН Степана Бандери керувала Дарія Цісик-Ребет.⁴¹⁾

⁴⁰⁾ Пор. Лев Шанковський, Похідні групи ОУН, розділ 14: „Переговори представників ГК УПА з представниками румунського уряду й ГК румунської армії в Кишиневі в 1944 році”. Мюнхен 1958, Вид. „Український Самостійник”, ст. 268-287. Перед книжковою появою, праця ця була надрукована в 92 підвалах газети „Український Самостійник”, в 1956-1957 роках. У праці цій немає дати, коли ці переговори відбулися, але в архіві Р 33 (реферат зовнішніх зв'язків Проводу ОУН, очоленого Миколою Лебедем, мусить бути звіти й протоколи з цих переговорів з поданою датою). На підставі реконструкції деяких подій). 19 березня 1944 року советська армія форсувала р. Дністер в районі Могилева Подільського і почала наступ у напрямі Чернівців і зайняла це місто 29 березня. Того ж дня, советська армія зайняла теж Снятин, Заболотів і Коломию. На підставі цієї реконструкції, думаю, що наші переговори в Кишиневі відбулися в днях 20 і 21 березня 1944 року. До Львова ми повернулись, приблизно, 23 березня, а перша нарада Ініціативного Комітету, на якому члени обрали мене головою ІК, мала місце у Львові, в будинку „Просвіти”, в суботу 25 березня 1944 року.

⁴¹⁾ У складі Ініціативної Комісії для створення УГВР, що існувала при Проводі ОУН (поза Дарією Цісик-Ребет і Дмитром Маівським („Тарасом”) із 9 її членів знаю Мирослава Прокопа („Радовича”, „Вирового”) та Ростислава Волошина („Павленка”). Ініціативна Комісія інтенсивно працювала на переломі 1943 і 1944 років. Головним змістом цієї праці були переговори членів Комісії з провідними особами ОУН під проводом полк. Андрія Мельника, а зокрема з перебуваючим у Львові заступником Голови Проводу Українських Націоналістів (ПУН) — д-ром Олегом Кандибою-Ольжичем і його прибічниками (Ярослав Гайвас, Теофіль Бак-Бойчук, Яків Шумелар й інші), що після київської й почавської конференції ОУН полк. А. Мельника, під проводом Ольжича почали організовувати збройні відділи своєї Організації для боротьби проти німецько-гітлерівських окупантів і виразно схилялись до відновлення єдності ОУН. Переговори ці припинились після скритовбивства полк. Романа Сушка (12 січня 1944 року), що його знову більшість „мельниківців” записала на „бандерівський” рахунок і навіть так досі записує, а стали зовсім неможливими після несподіваного арешту гестапівцями Ольжича у січні, замордованого в концлагері Саксенгаузен у травні 1944 р. Про смерть Ольжича повідомив полк. Андрія Мельника, в'язня концлагеря в Саксенгаузен, інший в'язень цього концентракту — Степан Бандера. Пор. Андрій Мельник,

На своїх установчих зборах, прайдсподібно в дні 25 березня, Ініціативний Комітет зформувався в складі 5 осіб: Лев Шанковський, голова ІК, Дарія Цісик-Ребет й інж. Ілля Сем'янчук — заступники голови, мігр. Михайло Степаняк й Василь Охримович — члени. Із них дві особи були членами ОУН Степана Бандери (Дарія Цісик-Ребет і Василь Охримович), а три особи членами ОУН не були. Вряди-годи, в нарадах ІК з дорадчим голосом брав участь Ростислав Волошин („Павленко”), провідник Північно-західних українських земель (ПЗУЗ), що його III НВЗОУН, у серпні 1943 року, образ теж командантом запілля УПА.

Головним завданням ІК було підготувати I ВЗ УГВР. Для цього було потрібно було I Комітетові підготувати програму I Великого Збору УГВР, його основні документи (Універсал, Платформу, Устрій, Присяту Всяка УПА тощо) і, що найголовніше, підібрати особовий склад I Великого Збору, тобто дати мандати до УГВР її майбутнім членам. Я вже згадував, що концепція, що УГВР мала складатись з представників існуючих державних центрів і політичних партій упала, а перемогла концепція, що членами УГВР мають стати українські революціонери, які є членами підпілля ОУН-УПА, або з ним близько стівіграють, визнаючи доцільність революційних методів визвольної боротьби й визнаючи її потребу не тільки проти московсько-большевицьких, але й німецько-гітлерівських окупантів. Ця остання вимога була важкою для всіх тих українських політичних сил, які рахували на зміну німецької східної політики й визнання німцями українців як союзників у боротьбі прсти большевицької Москви.

Поважною українською силою такого роду були всі ті українці, що в 1943 році підтримували набір до дивізії „Галичина”. Поскільки Провід ОУН осудив концепцію такої дивізії, то дехто пробує цей факт це й сьогодні пояснити, що ОУН Степана Бандери була прости набору

„Пам'яті впавших за волю і велич України” у книзі ОУН 1929-1954, виданій на чужині в 1954 році (в Парижі), ст. 31. До речі, атмосфера після скрито-вбивства полк. Р. Сушка була теж великою перешкодою в праці ІК.

до дивізії, але це невірно. Провід ОУН осудив тільки політичну концепцію дивізії, зокрема спроби деяких чинників представляти її яктворення нового Легіону Українських Січових Стрільців (УСС — „піднімання Червоної Калини”), для чого не було найменших підстав.⁴²⁾ Коли ж ідеться про сам набір до дивізії, тобто можливості набути добрий військовий вишкіл у рядах німецької армії, то Провід ОУН Степана Бандери не тільки що не протиєвіся зголосенням добровольців до дивізії, але й доручив численними членами ОУН Степана Бандери зголосуватись добровольцями. Таким чином, процент членів ОУН Степана Бандери, у дивізії „Галичина”, а згодом у I УД УНА був досить високий й один тільки погляд на склад української еміграції у Великій Британії, що складається, головним чином, із „дивізійників”, потверджує повністю моє твердження.⁴³⁾

⁴²⁾ Українська дивізія в Галичині заінтувала дя-куючи ініціативі губернатора Отто Вехтера, який був одним із тих німецьких адміністраторів оку-пованих земель України, що повністю зрозуміли значення українського фактора в боротьбі проти Москви. Вехтер зумів, для своєї ідеї, переконати райхсфюрера СС Гімлера, який дав Вехтерові дозвіл на набір до дивізії. Все це діялося поза плечи-ма Гітлера, який, на початку війни, проголосив був, що „унтерменші” не можуть носити зброї і не можуть її мати росіяни, українці та інші. Коли Гіт-лер щойно в 1945 році довідався про існування дивізії, він попав у звичайній собі шал і наказав обезбройти дивізію і її зброю передати німецьким частинам. Цього наказу не виконано, бо вже й не було коли його виконувати, але наказ цей „висів” над дивізією в останні тижні її існування, хоч і був саботований самими німцями, які розуміли без-глуздя цього наказу. Тут також важливою спра-вою для оцінки політичного статусу дивізії є по-чаткова заборона дивізії називатись „українською”, а тільки „галицькою”. Заступник фюрера Борман пояснював, що „Галіцієнер” не мають ні-чого спільного з „правдивими” українцями, які є деякою „відміною” росіян. Отже, в таких умовах, говорити про „Червону калину” було абсурдом!

⁴³⁾ Пор. спомини полк. Євгена Побігущого-Рена: Мозаїка моїх споминів, Мюнхен-Лондон 1982, тре-ття частина яких „В дивізії „Галичина” (ст. 111-210) є дуже цікавою характеристикою дивізії з погляду її участника — високого старшини, що свою військову кар'єру розпочав в УГА, а згодом продовжував у польській армії й Дружині Укра-

Ініціативний Комітет не мав труднощів у підборі людей, що їм давав мандати на майбутніх членів УГВР. У роки боротьби ОУН-УПА проти німецько-гітлерівських окупантів, а згодом московсько-большевицьких окупантів, не членів ОУН в УПА і її підпіллі було розмірно багато. У роки II Світової війни ОУН Степана Бандери не тільки поширила свою мережу на центральні й східні землі України, посилаючи туди свої похідні групи, які в клітини підпілля включили багато осіб, що членами ОУН не були й ними навіть не стали. Але й у Західній Україні, вже за першої московсько-большевицької окупації, коли окремі українські політичні партії й організації припинили своє існування, проголошуючи самоліквідацію, а єдиною діючою українською силою залишилась ОУН (про її розподіл на ОУН Степана Бандери й ОУН полк. Андрія Мельника стало відомо в Західній Україні щойно в 1941 році), вона силою самого того факту відкрила своє підпілля для всіх тих українців, що такого прибіжища в підпіллі потребували. Автор цих рядків такого прибіжища потребував і він його отримав, перебуваючи в ньому дальших сім років. Таким чином, уже в 1939 році, такого прибіжища в підпіллі ОУН шукали члени різних розв'язаних політичних партій, а головно члени українських молодіжних організацій, таких як „Орли”, „Луги”, „Соколи”, „Каменярі” (сотенний УПА „Морозенко” в Равщині) тощо. В 1939-1941 роках підпілля ОУН стало прибіжищем для багатьох молодих українців, не членів ОУН в 1939 році, які вже в ньому залишались і в майбутньому. Як прибіжище для загрожених московсько - большевицькою окупацією осіб, підпілля ОУН функціонувало справно,

їнських Націоналістів (ДУН) в 1914-1941-1942 рр. Про позитивне наставлення до військового вишколу в рядах дивізії ГК УПА — ген. Романа Шухевича-Тараса Чупринки може свідчити факт, що він доручив мені й старшині КВШ Львів, сотн. Степанові Новицькому („Спецові”) писати статті до газет „Львівські Вісти”, „Краківські Вісти” про вагу військового вишколу. З власних статей пригадую такі: „Що таке модерна стрілецька дивізія?” у газеті „Львівські Вісти” та статтю „Вага військового вишколу” в газеті „Краківські Вісти”.

навіть допомагаючи їм перейти кордон і дістатись поза межі СССР, головно на землі під німецькою окупацією, або на Угорщину. Таких переходів було багато, хоч з огляду на силу ворога, його можливості, невидані досі провокації і „границу на замке” (особливо бережені кордони), жертви підпілля ОУН мусіли бути значні й такими вони були¹⁴⁾.

Похідні групи ОУН створили були на центральних і східніх землях України підпільну мережу ОУН, особливо сильну в Південній Україні та в Криму. Оді підпільні, зокрема старшого віку, внаслідок евакуації своїх міст й областей, почали прибувати, в другій половині 1943 й у першій чверті 1944 року, на Західну Україну, де логічно включились в підпільну боротьбу ОУН-УПА. Власне з-поміж цих людей Ініціативний Комітет швидко підібрал декількох визначних членів УГВР у майбутньому, серед них майбутнього Президента УГВР, Кирила Осьмака, професора одного з київських інститутів. Восені 1944 року він був скоплений органами безпеки СССР і загинув у московсько-большевицькому концлагері.

Про постання і працю ІК УГВР я розповів ще в 1953 році в моїй історії УПА, що була надрукована в Історії українського війська, видання Івана Тиктора. У цій праці є розділ: „10. Політичні процеси, події, факти (ст. 703-709), де вперше подано повні інформації про творення УГВР. У цих інформаціях немає потреби нічого змінювати, хіба тільки додати прізвища тих осіб: Кирило Осьмак, президент УГВР, Микола Дужий, секретар I ВЗ УГВР,¹⁵⁾ проф. Ярослав Біленський, член УГВР і Генеральний суддя УГВР, адвокат мгбр. Михайло Степаняк, член ІК УГВР, яких прізвища в 1953 р. не можна було подавати з різних причин. Поскольки праця ІК УГВР, а теж сам факт ут-

¹⁴⁾ У краківському II ВЗ ОУН в квітні 1941 року („бандерівському”) брало участь 18 делегатів з України, які нелегально перейшли кордон і після Збору повернулись на Україну. Але повертаючись із II ВЗ ОУН на Україну, при переході кордону загинув Краєвий провідник ОУН, Володимир Тимчій („Лопатинський”), його зв'язкова Зеня Левицька та член охорони, Микола Опришко.

ворення УГВР, керівного органу **ОУН-УПА**, що мав діяти в підпіллі як тимчасовий уряд й парламент УССД, був добре законопріснований, про створення УГВР на чужині мало хто знати навіть серед утікачів з України, то повідомлення про створення УГВР, зокрема противники **ОУН-УПА** довго уважали видумкою. Іван Рудницький-Кедрин признався в своїх спогадах, що про УГВР довідався щойно з моєї розвідки в *Історії українського війська*, при чому мої інформації перевірив у розмові з Василем Мудрим⁴⁵⁾.

Слід теж до цього додати, що причини, які скилили Командування УПА проявити ініціативу для створення УГВР, найбільш авторитетно з'ясовано в статті ген. Тараса Чупришки, „До генези УГВР”, що була надрукована в підпільному бюллетені УГВР в Україні, п. н. Бюро інформації Української Головної Визвольної Ради (Рік I, випуск ч. 2, за вересень 1948 року, ст. 6-13). Оригінал бюллетеня знаходиться в архівах ЗП УГВР, а сама стаття була передрукована в низці видань на чужині, наприклад, у журналі *До зброй* (Мюнхен 1950, ч., ст. 3-16), або в *Літописі УПА*, Торонто, ч. 9 за 1982 рік, ст. 392-405.

Наради **ІК УГВР** відбувалися у Львові, в історичному, для Галицької волості, будинку „Просвіти”, при площі Ринок, ч. 10. Члени **ІК УГВР** теж часто виїздили до місць осідку українських революціонерів, яких намічували на

⁴⁵⁾ Микола Дужий (1902-1955), мгр. філософії (історик), студентський і просвітняський діяч, 1930-1939 секретар „Просвіти” й редактор „Студентського шляху”, член Проводу **ОУН** Степана Бандери, заступник голови Відділу культурної праці УПК, секретар Президії I ВЗ УГВР, скопленний советськими органами безпеки в підпільній друкарні „Прага” після відкриття її радаром влітку 1945 року, перебував у концлагері від 1946 до 1955 року, звільнений з приводу хвороби, помер після звільнення у Львові, де мав величавий похорон з участю делегацій багатьох сіл Львівщини, що несли 70 вінків.

⁴⁶⁾ Пор. Лев Шакковський, „Українська Повстанча Армія”, *Історія українського війська*, друге додовнене видання, вид. Іван Тиктор, Вінніпег, Канада, 1953, Клуб приятелів української книжки, ст. 635-832, про УГВР, ст. 703-709. Пор. теж Іван Кедрин, *Життя-події-поди. Спомини й коментарі*. Нью-Йорк 1976. „Червона калина”, ст. 397, 399.

майбутніх членів УГВР, а теж для розмов з різними політичними діячами, чи представницями державних центрів. І немає сумніву, що рекорд таких виїздів, також поза границі т. зв. Генеральної губернії мав член **ІК УГВР**, Василь Охримович, про що вже була мова.

Праця членів **ІК УГВР** не була легкою; членів було мало, а додержування принципів сувереної конспірації у відношенні до своїх і чужих, вимагало повного напруження сил. Атмосфера, що створювалася, зокрема у Львові, в зв'язку зі скритовбивством полк. Романа Сушки, була великою перешкодою в працях **ІК УГВР**, бо його члени значну частину своєї енергії й труду мусіли посвятити, щоб протиставитися пропаганді тих, які твердили, що скритовбивство полк. Р. Сушки було ділом „бандерівців”⁴⁷⁾. Початково ці труднощі були дуже великі, бо легенду про „бандерівське” скритовбивство полк. Р. Сушки прийняли були святоюрські кола, а зокрема Митрополит Андрей Шептицький.

⁴⁷⁾ Крім гострих нападів на „бандерівців” за мініме „скритовбивство” полк. Романа Сушки („Кіндрага”, „Сича”) ніхто досі крім автора цих рядків не пробував аналізувати цього вбивства. У мене було дві статті на цю тему, обі в „Гомоні України”, одна з них була відповіддю Євгеніві Онацькому на його статтю про УПА у „Малій Енциклопедії”. У цих статтях я заперечував тезу про вбивство полк. Р. Сушки „бандерівцями”, а вказував на тестало як на спричинника вбивства, яким воно розпочало розгром **ОУН** під проводом полк Андрія Мельника, бо зараз по вбивстві арештовано Ольжича і брутально замордовано його в концлагері, а згодом теж арештовано полк. Андрія Мельника й посаджено в концлагер Саскенгаузен, де вже сиділи Степан Бандера і Ярослав Стецько, а теж продовжувано арештувати й інших провідників „мельниківців”. Безпосередньою причиною вбивства полк. Романа Сушки, яке могло бути доконане українцями-агентами гесталто, був факт, що гесталто впало на слід акції полк. Р. Сушки для знайдення безпосередніх контактів із західними альянтами (полк. Сушко ці контакти знайшов!), а теж бажання пограбувати помешкання полковника Сушки, про яке гесталто знатло, що в ньому зберігаються значні фонди на акції, що їх провадив полк. Р. Сушко. Полк. Роман Сушко (1894-1944), хоч у розколі **ОУН** залишився на боці **ОУН-М**, ніколи не виступав проти **ОУН-Б**, бо такі виступи не належали до його обов'язків, а,

навпаки, втримував близькі контакти із своїми колишніми співпрацівниками в ОУН, як Романом Шухевичем, Миколою Лебедем, Олексою Гасином та іншими, і з цього погляду теза, що полк. Р. Сушка вбили „бандерівці”, є абсурдом. Після скритовбивства, гітлерівські окупанти інтенсивно ширili вістку, що за вбивство відповідає Микола Лебедь, бо їм на руку був роззор в ОУН, а крім цього таким обвинуваченням вони відвертали увагу української публічної опінії від факту, що самі, в січні 1944 року, вбивством полк. Сушки й арештом Ольжича почали бути розгром ОУН полк. А. Мельника.

Цікаво, що гестапо не знало, що Лебедь не є тимчасовий провідник ОУН Степана Бандери, як його другий заступник, але був тільки референтом зовнішніх справ Проводу ОУН, і в такому характері ніяких „присудів смерті” видавати не міг (ніхто в ОУН Степана Бандери не міг!), і тільки довідавшись про те, пропаганда гестапо „забула про Лебедя” і почала перед львів'янами обвинувачувати у вбивстві... Романа Шухевича, що вже було повним абсурдом. На жаль, були люди у Львові, що в цю пропаганду вірили, і ще недавно мені довелось почути від одного із них непоєднаних, що „забути й простити не можуть”, що він сам бачив наказ Романа Шухевича для вбивства полк. Романа Сушки. І ще від нього почув, що мотивом для того чину була здогадна кара полк. Сушкові від ОУН-УПА за його контакти з польською Армією Крайовою (А.К.), де полк. Сушко шукав контакти із західніми альянтами. В дійсності, контакти ОУН Степана Бандери й УПА з керівництвом польської „підпільної держави” й А. К. тривали безперервно від переходу ОУН-УПА до підпілля, а згодом до збройної боротьби проти німецько-гітлерівських окупантів, а що вони закінчилися успішно щойно в дні 18 травня 1946 року, то тільки з вини польської сторони, яка, надіючись на допомогу Англії й Черчіля, вимагала від ОУН-УПА підпорядкування польській підпільній державі.

Переговори закінчилися успішно, коли польська сторона побачила після війни, як ця допомога Англії й Черчіля виглядає й тоді мали місце збирні збройні акції польської та української підпільних армій на місто Грубешів уночі з дня 27 на 28 травня 1946 року. До речі, всі ці справи представлено у відомій польській праці: *Droga do nikad* польських режимових авторів Антона Б. Щесьняка і Веслава З. Шоти (Варшава 1973, ст. 327-352), але з українських джерел забувається про розвідку Євгена Прірви (Штендери): „УПА і ВіН скорегували т. зв. лінію Керзона” у журналі *До зброй*, Мюнхен, 1951, ч. 10-23 та його ж: „Дії УПА на оперативному терені між ріками Сяном і Бугом в 1952 році”, числа 16-29 і 17-30. Пор. *Історія українського війська*, ст. 775-776. Так чи інакше, пропаганда про скритовбивство полк. Р. Сушки „банде-

На похороні сл. п. полк. Р. Сушки з дуже гострим напітнуванням „бандерівців”, майже клятвою на них, виступив пралат о. Леонтій Куницький, і мені як голові ІК УГВР, о. д-рові Іванові Гриньоху, членові Проводу ОУН, а нарешті самому Головному Командиріві УПА, Романові Шухевичеві, який кількаразово відвідував Слугу Божого Митрополита Андрея (тепер московська-большевицька пропаганда дотримає Митрополитові Андреєві, що зустрічався з верховодом „бандерівських банд” з метою плянування боротьби проти Москви), нашим меморандумам і представленням (всі ми були Слугзі Божому, Митрополитові Андреєві добре особисто знані, а о. д-р Іван Гриньох — професор духовної Академії у Львові належав до найближчого оточення Митрополита) пощастило переконати Митрополита, що „бандерівці” зі скритовбивством не мали нічого спільного.

Мабуть Слуга Божий, Митрополит Андрей отримав потвердження наших запевнень з інших джерел, бо хоч особисто заангажований у творення Всеукраїнської Національної Ради („мельниківської”), як колишній віце-президент львівської Української Національної Ради в 1941 році Митрополит все ж таки благословив створення УГВР і призначив до неї свого обсерватора, о. Миколу Галянта, львівського крилошанина, що згодом загинув у московсько-большевицькому концлагері, арештований разом з владиками в дні 11 квітня 1945 р. Митрополит Андрей рішуче заповів УГВР шукати порозуміння з ВУНР, і дійсно, розмови почалися негайно, а закінчилися в Братиславі, де делегація ЗП УГВР під проводом Івана Багряного вела переговори з делегацією ВУНР під проводом Осипа Бойдуніка. Переговори проходили успішно, усталено спільний протокол для підписів під постановою про злиття обох уstanov, усталено нову назву для нової об'єднаної установи (ВУНВР — Всеукраїнська Національно-Визвольна Рада), але перед підписами обома сторонами голова делегації ВУНР відклав дату, коли мали бути документи підписані, на неозначений час. Ця

рівцями” була великою перешкодою в праці ІК УГВР, а зокрема в його, а згодом ЗП УГВР переговорах з „мельниківською” ВУНРадою.

нездатність „галицьких націоналістів” до зговорення так озлобила наддніпрянця Івана Багряного, що він у скорому часі порвав свої зв’язки з „галицькими націоналістами” і зорганізував нову „східняцьку” партію, яка теж, згодом, поділилася на дві, а теж і три різні фракції.

До речі, коли казати про історичний у Львові будинок „Просвіти”, де урядував **ІК УГВР**, то про нього можна сказати, що в ньому було багато різних закутків і таємних входів та виходів, що сприяли конспірації. Мені згадувалось, що в залах, де відбував свої наради **ІК УГВР**, колись була квестура (університетська канцелярія) Таємного українського університету у Львові, в роках 1921-1925. Квестором був Василь Мудрий⁴⁵⁾ і мені згадувалось, як восені 1922 року він мене приймав до Університету. Квестор, Василь Мудрий, незважаючи на те, що я знав „кличку” і мав на письмі по-ручення Стрийської студентської громади, взяв мене у перехресний допит, що було цілком зрозуміло, бо Університет мусів оберігатися від інфільтрації ворожих агентів. Тепер, у цих самих приміщеннях, приймали колишнього квестора до **УГВР** і при тому ніякого перехресного допиту не було. **ІК УГВР** був дуже радий, що майбутня **УГВР** матиме своїм членом голову української політичної партії, що, зрештою, ніколи не вирізнялась спеціальними симпатіями до **ОУН**. В **УГВР** Василь Мудрий був чимось більше, як тільки її членом; він був обраний її віце-президентом.

ІК УГВР працював інтенсивно дещо більше, ніж три місяці. Крім приготування програми **I ВЗ УГВР** та редагування документів, що були предметом нарад Збору, як це вже згадувано,⁴⁹⁾ головним завданням **ІК УГВР** було ведення пе-

реговорів з різними особами, що їх **ГК УПА**, Провід **ОУН**, чи окремі клітини підпілля **ОУН-УПА**⁵⁰⁾ намічували як кандидатів на членів **УГВР**. Насамперед ці особи мусіли висловити свою згоду прийняти мандат до **УГВР**, але при цьому мусіли прийняти чотири загальні вимоги, що їх **ІК УГВР** ставив окремим кандидатам і які ними мусіли бути прийняті. Вимоги ці були такі: 1) Кандидат мусів визнати ідею Української Самостійної й Соборної Держави (**УССД**) як найвищу ідею українського народу й висловити свою згоду боротися за здійснення цієї ідеї всіма способами і за всяких умов. Ця вимога означала, що членами **УГВР** можуть бути тільки самостійники й соборники і що в її рядах, для федералістів, автономістів, модних тоді „гласовців” (приклонників Комітету визволення народів Росії (**КВНР**), як також всяких універсалістів та інтернаціоналістів місця немає; 2) Кандидат мусів визнати революційні методи визвольної боротьби за доцільні, отже визнати також за доцільну повстанську боротьбу підпільними військовими формаціями, такими, як **УПА**, в даний момент, а не тільки боротьбу регулярними військовими формаціями; 3) Кандидат мусів визнати, що гітлерівська Німеччина є таким самим ворогом української державності що й большевицька Москва й тому **УПА** й революційна **ОУН** мусять вести боротьбу не тільки проти московсько-большевицьких, але й проти німецько-гітлерівських окупантів України і що ніяких надій на зміну німецько-гітлерівської політики у відношенні до українського й інших поневолених Москвою народів у членів **УГВР** бути не може. Визнання Німеччини союзником **ОУН-УПА** могло наступити тільки тоді, коли німецький уряд визнає беззастережно самостійність і соборність України й визнає її уряд. Немає де правди діти, що ця наша вимога була найбільшим „каменем преткновення” для багатьох осіб й груп, які хоч прихильно ставились до боротьби **ОУН-УПА**, то, все ж таки, уважали гітлерівську окупацію меншим лихом, ніж окупацію московсько-большевицьку й тому леліяли надію на зміну німецько-гітлерівської політики на Сході під впливом невдач німецької армії в боротьбі проти Москви. Дехто теж боявся сдверто висловлювати ворожість до німецько-гітле-

⁴⁵⁾ Василь Мудрий (1893-1966), журналіст, громадський і політичний діяч, головний редактор газети **Діло** (1927-1935), в рр. 1926-1935, заступник голови **УНДО** й автор його програми, з 1935 року голова **УНДО**, як також Української Парламентарної Репрезентації. Автор праці про Таємний український університет у Львові п.н. Боротьба за огнище української культури на західноукраїнських землях (Львів, 1925, згодом теж інші видання). Співпрацював із **ОУН** Степана Бандери від 1941 року, був членом і віце-президентом **УГВР**.

рівських окупантів, не тільки з огляду на терор німецьких поліційних органів, але, головно, з огляду на поступники німців українцям після Сталінграду шляхом формування української дивізії в Галичині; 4) Ця остання вимога до кандидатів на членів УГВР вимагала від них визнання, що демократичний устрій є устроєвим принципом УГВР, а теж устроєвим принципом майбутньої УССД, яка реалізуватиме демократичні засади УПА, виложені в документі: *За що бореться УПА?*, а також у програмі ОУН, прийнятій на III НВЗОУН в серпні 1943 року, що дуже конкретизувала, яким має бути демократичний устрій та демократичні свободи в майбутній УССД⁵¹). Таким чином, для прихильників авторитарних чи тоталітарних устроїв, в УГВР, місця не було. У переговорах з окремими кандидатами на членів УГВР, справи ці мусіли бути членами ІК УГВР поставлені дуже ясно, а згода кандидатів на ці вимоги мусіла бути висловлена дуже виразно.

⁴⁹⁾ Проект універсалу УГВР був складений о. Іваном Гриньохом, з деякою допомогою автора цих рядків. Для зредагування Устрою й Платформи УГВР, ІК УГВР покликав комісію, що діяла, здається, під проводом Мирослава Прокопа. Документи військового характеру (Присяга вояка УПА й інші постанови) підготував ГВШ УПА під проводом самого Романа Шухевича-Тараса Чупринки.

⁵⁰⁾ Тільки підпільні клітини другого рангу, тобто Обласні проводи ОУН і команди Військових округів УПА (ВО УПА: 1. Львів і північно-західна частина Львівської області, головно Янівський полігон; 2. Буг (поріччя р. Бугу, тобто західня й південна частина Львівської області; 3. Лисоня — Тернопільська область без Крем'янецьчини, але з Рогатинським, Бурштинським і частинно Галицьким районом тодішньої Станіславської області; 4. Говерля — Станіславська й Чернівецька області, без Рогатинщини; 5. Маківка — Дрогобицька область. Після закінчення II Світової війни утворено ще ВО ч. 6: Сяні, до якої увійшли українські землі поза лінією Керзона (Закерзоння), тобто Холмщина, Любачівщина й Ярославщина, Переяниця, Пояння й Лемківщина. Установами першого рангу були підпільні клітини, що служили Проводами ОУН чи ГК УПА, напр. Головний військовий штаб УПА (ГВШ УПА), який був органом ГК УПА й був утворений на базі колишнього КВШ ОУН Львів, що був найкраще організованим штабом ОУН ще в 1941 році. Він діяв під проводом

Тільки клітини першого рангу: Провід ОУН, ГК УПА, ГВШ, ГОП (головний осередок пропаганди і т. п.) й клітини другого рангу: Обласні проводи й ВО УПА (Військові округи УПА) могли ставити кандидатури майбутніх членів УГВР. Вичисляти ті клітини не можливо, бо ж було їх багато: Провід юнацтва ОУН, Український червоний хрест (УЧХ), Лісгосп (господарська служба ОУН-УПА), Команда запілля (Ком-Зап), Техзвена (технічні звена: підпільні друкарні й подібні технічні служби) і багато інших. Це окрема тема: Організація підпілля ОУН-УПА-УГВР, або Організація УПА і її запілля.

У цьому місці згадаю про тих членів УГВР, що їх мандати членів УГВР я оформлював особисто, як голова ІК УГВР. Ними були: 1) Проф. Іван Вовчук, кандидат Проводу ОУН з рекомендації Уляни Диди-Целевич, провідника Похідної групи ОУН Степана Бандери в Нікополі, з якою проф. І. Вовчук співпрацював від її появи в Нікополі в листопаді 1941 р.; 2) Пполк. Варфоломій Євтимович, який у 1943 році перебував у Львові як обсерватор гетьмана Павла Скоропадського набору й формування дивізії „Галичина” і який теж, у тому часі, співпрацював з КВШ ОУН Львів, інспектуючи Школу військових кадрів ОУН „Тигри” в Долинщині (була організована ще в 1942 році, згодом стала головною вишкільною базою куреня УПА „Сіроманці” під командою майора Дмитра Карпенка („Яструба”), першого старшини УПА, що отримав був Бойовий Хрест Заслуги УПА I кляси. „Сіроманці”, що походили з військових кадрів ОУН „Тигри”, були всі членами ОУН Степана Бандери, і та-

ген. Дмитра Грицая, або полк. Олекси Гасина. Крім нього діяв ще штаб: КВШ ОУН ПЗУЗ у Рівному, який діяв під проводом полк. (ген.) Леоніда Ступницького, що згодом став Командою УПА „Північ” і формувався КВШ ОУН Карпати у Чорному лісі на Станіславівщині під проводом полк. Івана Бутковського. Клітини першого рангу мали право ставити кандидатури майбутніх членів УГВР.

⁵¹⁾ Документи ці надруковано у цитованому вже збірнику Тараса Гунчака й Романа Сольчанника, Том III, Сучасність 1983, ст. 74-81 і 57-73, а також у документарних збірках ЗЧ ОУН.

ким був їх командир, колишній ст. лейт. Со-вєтської армії, що його до „Тигрів” прислав (з іншими членами) Одеський Обласний провід **ОУН**,⁵²⁾ або, як неперевершений знавець української військової термінології, віддаючи великі послуги VI відділові **КВШ ОУН** Львів, що опрацьовував й видавав статути польової служби **УПА**. Євтимович узялежнлив прийняття мандату від дозволу гетьмана Скоропадського, який отримав, але в I ВЗ УГВР участі не брав, про що вже була мова. В 1946 році автор цих рядків з покійним Василем Охримовичем, що тим часом був кооптований до ЗП УГВР, іздили в місії до Голови Гетьманської управи, полк. Бориса Гомзина в місті Білефельді в Північній Вестфалії, щоб вияснити відношення Гетьманської управи до ЗП УГВР, а зокрема, у позитивному випадку, подбати про призначення представника Управи до ЗП УГВР, на підставі колишнього мандату пполк. Варфоломія Євтимовича до УГВР. Гетьманська управа відмовилась призначати представника до ЗП УГВР, ніби тому, що представника Гетьманського центру немає в УГВР, але відкликала проф. Миколу Пасіку з Координаційного комітету (КУК) у Мюнхені, що був об'єднанням всіх українських політичних партій і середовищ, які були у виразній опозиції до ОУН Степана Бандери й УГВР, про яку, до речі, знали тоді цілком мало. Згодом, Микола Лебедь і Мирослав Прокоп мали ще розмови на цю (й інші теми) з Гетьманничем Данилом Скоропадським у Нью-Йорку, але й ці розмови не дали конкретних результатів; 3) Інж. Василь Потішко, кандидат, ГК УПА, який у 1917 році був членом Центральної Ради і як молодий хорунжий — членом Українського Генерального Військового Комітету (УГВК) Центральної Ради і його представником у Штабі XXXIV (І українського) Армійського корпусу Російської армії, що був під командою ген. Павла Скоропадського. Інж. Потішко був членом Української Партиї Соціалістів-Революціонерів (УПСР — „есерів”), у роки між двома війнами проживав на Кавказі, приєднався до підпілля, твореного пожідними групами ОУН Степана Бандери у Донбасі, і евакуювався з ним на Західну Україну, де дуже успішно працював у політичному рефераті ОУН-УПА. Можна

собі уявити мою радість, а згодом теж радість всього ГК УГВР, коли ми собі усвідомлювали, що оформлюємо до УГВР живого виразника цих традицій збройної боротьби часу визвольної війни в 1917-1920 рр., що найбільше шанувались в ОУН-УПА й лягли в основу всіх українських визвольно-революційних організацій (УВО, ОУН, УПА), які діяли на українських землях після 1920 року, у тому теж повстанських організацій на центральних і східних українських землях типу „Холодного яру” чи Всеукраїнського Повстанському (Повстанського комітету), знищеного большевиками в 1921 році. Членом цього Комітету був поет Григор Чупринка, за прізвищем якого своє воєнно-революційне псевдо вибрає ген. Роман Шухевич;⁵³⁾ 4) Д-р інж. Павло Турula, кандидат ГК УПА, особисто від ген. Романа Шухевича-Тараса Чупринки. Брати Петро й Павло Турули студіювали у Німеччині, де відігравали значну роль в студентському націоналістичному русі, близькому полк. Є. Коновалецьві. Інж. Петро Турula (1907-1941), який повернувся на рідну Теребовельщину, де одружився з Ольгою Глинською, був арештований большевиками під час першої їх окупації Галичини й запроторений у чортківську тюрму. Коли вибухла війна в 1941 році, большевики українських політичних в'язнів з цієї тюрми, 2 липня, евакували на Схід. Транспорт в'язнів, в якому було около 1,000 осіб, що їх большевики підозрівали в членстві ОУН, пігнали через Скалу, Кам'янець, Вінницю до Умані, але тут, знайшовшись в оточенні німецьких військ, енкаведисти зробили в'язням страшний кінець, пострілявши їх усіх і тільки одиниці з цього транспорту врятувались. Молода завзята дружина Петра Турули йшла слідом за транспортом, тіло свого мужа розпізнала в Умані, звідки його привезла з допомогою брата Павла, що прибув із закордону на рідну Теребовельщину, де його похоронено по-християнськи.⁵⁴⁾ Д-р інж. Павло Турula уникнув цієї долі, бо залишився для зроблення докторату з хемії у Німеччині, де його і застала II світова війна. В 1944 році, д-р інж. Павло Турula з дружиною, теж інженером-хеміком, очолювали якусь хемічну лябораторію у Львові при вул. Академічній, де й був оформленій його ман-

дат члена УГВР без довгих дискусій; 5) Проф. Петро Чуйко, кандидат Проводу ОУН, симпатик ОУН-УПА гетьманських переконань, батько визначної підпільнниці, організованої групами ОУН Степана Бандери на СУЗ, згодом дружини командира УПА, що загинув у бою, а після його смерті дружина іншого визначного командира УПА, активна теж у проводі Сестрицтв відродженої в Україні УАПЦ, прийняв мандат члена УГВР дуже радо, репрезентуючи у ній „праве” крило. Це йому не перешкоджало жити, вже в ексилі, в щирій дружбі із „лівим соціалістом”, інж. Василем Потішком, з яким разом служили як титарі української православної церкви в Боффало, Н.Й. Іншим членам УГВР оформлювали мандати інші члени ІК УГВР, про що скажемо в наступному розділі цієї праці.

У цьому місці варто ще теж нагадати, що ІК УГВР мав успіхи у притягненні членів УНДО до УГВР, бо крім голови УНДО й Української Парламентарної Репрезентації у польському Парламенті, Василя Мудрого, мандат члена УГВР прийняв теж Зенон Пеленський, визначний український журналіст, що

⁵²⁾ Майор УПА Д. Карпенко — „Яструб” загинув 17 грудня 1944 року після успішного бою „Сіроманців” за містечко Нові Стрілища, убитий московсько-большевицьким сексотом, інфільтрованим до „Сіроманців”. Убивання командирів УПА із засідки, або підсланими сексотами, було освяченим московською традицією засобом у боротьбі проти УПА, мовляв, „убийте пастиря, а вівці самі розбегнуться”. Пор. Лев Шанковський, УПА на Підгаєччині. Причинки до історії В.О. ч. III, „Лисоня”, збірник: Підгаєцька земля, Дітройт 1930, ст. 260-261.

⁵³⁾ Традиції українського повстанського руху після визвольної війни, в УПА репрезентував теж полк. (ген.) Леонід Ступницький, командир бригади в II Зимовому поході в 1921 році, що закінчився трагедією Базару. За плянами ген. Тараса Чупринки з 1940 року, I корпус української армії мав мати назву „Холодний яр”, а II корпус — назву „Помста Базару”. Відповідно до цього часто курені, сотні чи відділи УПА мали назву: „Холодний яр”, „Помста Базару”, тощо. Пор. наша стаття в Історії українського війська, назв. праця, ст. 641-643.

⁵⁴⁾ Злочини комуністичної Москви в Україні вліті 1941 року. Суспільно-політична бібліотека ч. X. Видавництво ПРОЛОГ (Нью-Йорк), 1960, ст. 82-86.

між двома війнами, хоч був учасником Першого ВЗУН у Празі в 1929 році, в роках 1935-1939 був діячем УНДО й редактував ідеологічний журнал УНДО — „Політику”, в якому гостро поборював гітлеризм, а для характеристики гітлерівського расизму, в одній статті вжив був терміну „білява бестія” (Die Blonde Bestie), що легко міг стати пашпартом на другий світ, якщо б про це було довідалося гестапо. З цієї причини, Пеленський передбачливо заховався на центральних українських землях, працюючи там у цукроварництві, а на Західно Україні повернувся тільки тоді, коли підпілля ОУН-УПА було вже достатньо сильне, що могло сковать Пеленського перед гестапом, а за те Пеленський, як близькучий журналіст і пропагандист віддав підпіллю ОУН-УПА значні послуги, також у редактуванні чужомовних видань, поскільки Пеленський був поліглотом і зізнав добре німецьку та англійську мови, поруч цілої низки слов'янських мов.⁵⁵⁾

Менше щастя, ніж до середовища УНДО, члени якого працювали теж у значній кількості для клітин ОУН-УПА, або в офіційних УДК (українських допомігових комітетах) чи в кооперації, де йшли на руку підпіллю ОУН-УПА, — мав ІК УГВР до середовища УПСР (Української партії соціалістів-радикалів), хоч чимало членів цього середовища, або його молодіжної організації „Каменярі”, працювали в підпіллі ОУН-УПА. Назвемо тут тільки проф. д-ра Василя Сімовича (1880-1944),⁵⁶⁾ або д-ра

⁵⁵⁾ Незважаючи на підказувану ворогами українського визвольного руху прихильність українців до Німеччини чи навіть гітлеризму, в українській пресі між двома війнами працювала ціла низка журналістів, які гостро виступали проти А. Гітлера й гітлеризму, щоб згадати тільки д-ра Петра Ісаєва, редактора журналу Дзвони, журналістів радикальної преси, а навіть оунівського Нового села та інших видань. Орієнтація публічної опінії в Західній Україні, якщо вона була філогерманська, то була на реваншистську Німеччину, яка з ворогом обох потуг, що загарбали були. Україну-ССР і Польщу, а не на Гітлера чи гітлеризм, хоч немає де правди діти, ніхто, не тільки серед українців, але й серед інших народів, не виключаючи й жидів, від гітлеризму масового народовбивства не сподівався й воно було несподіваним ударом для цілого світу.

Степана Ріпецького у Сокалі (нар. 1894), що близько співпрацював з підпіллям **ОУН-УПА**, в якому значну роля відігравав його братанич Нестор Ріпецький (псевдо Богдар Жарський), поет, письменник, журналіст, співпрацівник Р 33.⁵⁷⁾ Для мене немає сумніву, що Сімович Й Ріпецький напевно були б прийняли мандати членів **УГВР**, які цілком певно **ІК УГВР** був би їм запропонував, якщо б проф. Сімович не помер був у березні 1944 року, а з'язок з Ріпецьким урвався через його виїзд із Сокала, де він був головою **УДК**.⁵⁸⁾ Член **ІК УГВР**, адвокат мгр. Михайло Степаняк був пезний, що він про членство в **УГВР** договориться також із своїм добрим знайомим, д-ром Матвієм Стаковим (1895-1978), секретарем **УПСР** і, перед війною, редактором партійного сферичного, „Громадський голос”, дядьком відомих революціонерів, членів **ОУН**, ред. Володимира Стакова й визначного члена похідних груп **ОУН** Степана Бандери, Євгена Стакова, але його місія до Матвія Стакова зовсім не вдалася: проф. д-р Матвій Стаків категорично відмовився від членства в **УГВР**, а відвідини м-ра Михайла Степаняка закінчилися суперечкою.⁵⁹⁾

⁵⁶⁾ Проф. д-р Василь Сімович співпрацював із Р 33, під проводом Миколи Лебедя. Сімович, який учився в Чернівцях, а потім працював у цьому місті, де був редактором „Буковини”, знову добре румунську мову й тому Лебедь прохав його посередині з румунськими контактами. Цим румунським контактам Сімович дуже імпонував, й одного разу, вони зааранжували виїзд проф. Сімовича до міста Чернівців, в мундурі румунського вояка і з фальшивими документами. Старший віком професор не вагався виконувати такі завдання, бо розумів, що в Румунії він нав'язує контакти з високопоставленими особами, які можуть допомогти перекинуті представників **ОУН-УПА** до Туреччини, де вони могли б нав'язати контакти із західними альянтами. У переговорах з ГК румунської армії у Кишиневі мав брати участь проф. Сімович, але, на жаль, в останній хвилині, він захворів і... помер. Крім співпраці із Р 33, проф. Сімович очолював у підпіллі **ОУН-УПА** комісію для організації шкільництва в майбутній УССД. Ця комісія під проводом проф. Сімовича випрацювала була дуже інтересний проект організації українського шкільництва, який свого часу був реферований у підвалах газети „Час” у Фюрті, Німеччина. На жаль, цього підvalu не маю під рукою.

⁵⁷⁾ Нестор Ріпецький, поет, письменник, журналіст, активний член підпілля **ОУН-УПА**, співпрацівник Р 33, з 1950 року в Канаді, де передчасно помер, у своїх творах часто зображував підпілля ОУН-УПА і деякі його визначні персонажі, як напр. у повісті „Галі“ — красуню Галю Заячківську („Уляну“), провідника Юнацтва **ОУН**, яка загинула в бою проти гітлерівських окупантів на Чортківщині, дні 24 лютого 1944 року, або в повісті „Р 33“, де представлено Реферат зовнішніх зносин Проводу **ОУН** (Р 33) на широкому тлі боротьби **ОУН-УПА** проти гітлерівських окупантів у Західній Україні. Як визначний журналіст, Нестор Ріпецький був теж автором статей у підпільній та легальній пресі на ці теми. Історик Українського Січового Стрілецтва, сам УСС з 1914 року, д-р Степан Ріпецький дуже любив свого братанича і мусів перейнятися його ідеями, висловлюваними, дуже часто, запальною манерою, притаманною для Нестора Ріпецького.

⁵⁸⁾ Неприсутність д-ра Степана Ріпецького, голови **УДК** у Сокалі, можна пояснити фактом, що сокальська станиця СД (Aussendienststelle des Sicherheitsdienstes) була дуже невдоволена Ріпецьким, як головою **УДК** за його настирливу оборону Іллі Сапіги, що його розстріляла ця станиця після повороту Сапіги з полону. Сапіга прибув був до Сокала в 1939 році, де обняв був пост голови **РайВНО** (районного відділу народної освіти), де скоро став популярний серед українців як український патріот і добрий педагог. Сапіга був капітаном Советської армії й, у травні 1941 року, був мобілізований до активної служби, але скоро попався у німецький полон, був з нього як українець звільнений (німецька армія, до листопаду 1941 року, звільнювала українців з полону на підставі домовлення ще адм. Канаріса з полк. Євгеном Коновалцем з 1937 р., про що вже була мова) і повернувся до Сокала, де жила його дружина й сім'я. У Сокалі станиця СД арештувала Сапігу й розстріляла його на підставі відомого гітлерівського наказу про знищування „комісарів“. Численні інтервенції в обороні Сапіги не мали успіху: стало ясно, що станиця СД у Сокалі виконує наказ своїх зверхників з Москви, які капітана Сапігу вважали за зрадника й вирішили його знищити німецькими руками. Поскільки в обороні Сапіги сильно був заангажований голова **УДК**, д-р Степан Ріпецький, я думаю, що він передбачливо, на якийсь час, покинув Сокаль, щоб самому не стати жертвою цієї гітлерівської поліційної установи, а може, одночасно, й московської агентури.

⁵⁹⁾ Проф. д-р Матвій Стаків, як теж інший радикальний діяч, адвокат д-р Володимир Лисий з Тернополя, який був членом **УДП** у червні 1941 року, а теж отримав був від Ярослава Стецька грамоту на „старосту“ Тернопільської області, орієнтувались на адвоката, д-ра Костя Паньківського, який

У червні 1944 року праці **ІК УГВР** закінчено. Мандати членів **УГВР** отримали 25 осіб, про які скажемо в наступному розділі. На одній з останніх нарад Ініціативного комітету прийнято, остаточно, назву верховного органу для **ОУН-УПА**, який мав виконувати завдання тимчасового парламенту й тимчасового уряду. Назва цього органу була Українська Головна Визвольна Рада (**УГВР**).

4. Фінал

Дня 11 липня 1944 року, на території одної з „повстанських республік” в Карпатах, на Бойківщині (коло сіл Недільної й Лужка горішнього повіту Турка — сьогодні села Лужок Верхній і Недільня є в Старосамбірському районі Львівської області), під охороною піших і кінних частин **УПА** (кінний рій зформовано з вишколених кіннотників на конях, „зареквірованих” у стайні губернатора Отто Вехтера), почав свої наради I Великий Збір Української Головної Визвольної Ради (I ВЗ **УГВР**). У цьому зборі взяло участь 20 осіб, які прийняли були мандати членів **УГВР** за посередництвом Ініціативного Комітету для створення **УГВР** (ІК **УГВР**), котрий потрібні уповноваження отримав був від **ГК УПА** й Бюра Проводу ОУН. I ВЗ **УГВР** вибрал Президію у складі члена Бюра Проводу **ОУН** і Команданта запілля **УПА**, Ростислава Волошина („Павленка”), як Президента I ВЗ **УГВР** і м-ра Миколу Дужого, члена Проводу **ОУН**, як секретаря Президії, вислухав звіт голови Ініціативного Комітету (автора цих рядків), до-

теж був членом УДП, але ставши віцепрезидентом Українського Центрального Комітету (**УЦК**) почав проповідувати орієнтацію на беззастережну коляборацію українців Галичини із німецько-гітлерівськими окупантами, тим самим гостро виступаючи проти самоєтніцької лінії **ОУН** Степана Бандери. Пор. спогади Костя Паньківського: Від держави до комітету (1955), Роки німецької окупації (1965), Від комітету до державного центру (1968). У роки між двома війнами, Паньківський часто виступав як оборонець у політичних процесах членів **ОУН** і дружив з деякими із своїх клієнтів, але завжди, як провідний діяч УПСР критично ставився до **ОУН** і це критичне наставлення часто повторяється в його спогадах.

повіді про міжнародне (доповідач Мирослав Прокоп) і військове становище (доповідач: Роман Шухевич) і про дотеперішні зносини **ГК УПА** й Проводу ОУН з другими державами (доповідач: Микола Лебедь, керівник Р 33 Проводу **ОУН**), провів дискусію над прослуханими доповідями і з черги перейшов до схвалення, після основної дискусії таких документів I ВЗ **УГВР**, як Універсал **УГВР**, Платформа Устрій **УГВР** та текст Присяги Вояка **УПА**, які були представлені відповідними референтами. З черги, знову, I ВЗ **УГВР** вибрал Голову Президії **УГВР** (Президента **УГВР**), яким став проф. Кирило Осьмак, і членів Президії **УГВР** (віцепрезидентів **УГВР**), якими стали проф. Іван Вовчук, проф. о. д-р Іван Гриньох, Василь Мудрий, Голову Генерального секретаріату **УГВР** (уряду) — Романа Шухевича і його членів — Ростислава Волошина — внутрішні справи, Миколу Лебедя — закордонні справи, Романа Шухевича — військові справи, та Генерального суддю **УГВР** — проф. Ярослава Біленького.⁶⁰⁾ Технічна організація I ВЗ **УГВР** була у віданні згадуваного вже (інж.) Романа Галібя, якому допомагали надрайоновий **ОУН** Турчанщини — „Борис” й пані Ніна Бачинська⁶¹⁾ що з допомогою групи підпільниць керувала господарською сторінкою I ВЗ **УГВР**. Після вибору Голови Президії **УГВР**, президент, проф. Кирило Осьмак, склав присягу на руки Президента I ВЗ **УГВР**, м-ра Ростислава Волошина. Дня 15 липня 1944 р. I ВЗ **УГВР** закінчився і члени **УГВР** роз'їздилися, при чому члени, що були призначенні до ЗП **УГВР**, полагодивши свої організаційні й особисті справи, виїздили впродовж місяця серпня закордон. До ЗП **УГВР** були призначені: Іван Вовчук, Іван Гриньох, Микола Лебедь, Василь Мудрий, Зенон Пеленський, Василь Потішко, Мирослав Прокоп, Дарія Ребет, Павло Турула, Петро Чайко, Лев Шанковський — разом 11 осіб, у тому 4 члени **ОУН**. За кордоном мав до ЗП **УГВР** ще приєднатися інж. Євген Врецьона, член **УГВР**, який уже за кордоном виконував доручення **ГК УПА**.

⁶⁰⁾ Проф. Ярослав Біленський зі Львова, гімназійний учитель, а згодом доцент Львівського університету ім. І. Франка, був секретарем Ради сеньорів,

У І ВЗ УГВР брали участь такі особи (подаючи в поазбучному порядку, називаючи тодішні титули чи звання названих осіб, а теж (у дужках) підпільну установу, що поставила була їх кандидатуру на членів УГВР):

1. Проф. Ярослав Біленський (ГК УПА),
2. Проф. Іван Вовчук (Прозід ОУН),
3. Мгр. Ростислав Волошин (Бюро Проеходу ОУН),
4. Проф. о. д-р Іван Гриньох (БП Проводу ОУН),
5. Мгр. Микола Дужий (БП Проводу ОУН),
6. Микола Лебедь (БП Проводу ОУН),
7. Інж. Омелян Логуш (Команда запілля УПА),⁶²⁾
8. Катерина Мешко, зам. Логуш (к-да запілля УПА),⁶³⁾
9. Василь Мудрий (ГК УПА),
10. Проф. Кирило Осьмак (к-да запілля УПА),
11. Зенон Пеленський (Прозід ОУН),
12. Йосип Позичанюк, (ГК УПА)⁶⁴⁾
13. Інж. Василь Потішко (Прозід ОУН),
14. Мирослав Прокоп (БП Проводу ОУН),
15. Да-рія Ребет (БП Проводу ОУН),
16. Д-р інж. Павло Турula (ГК УПА),
17. Проф. Лев Шанковський (ГК УПА),
18. Д-р інж. Павло Шумовський (к-да запілля УПА),⁶⁵⁾
19. Пполк. Роман Шухевич (БП Проводу ОУН) і 20.
- Проф. Петро Чуйко (ГК УПА). Серед них було 8 членів ОУН Степана Бандери, у тому 7 членів Проводу ОУН та 12 не-членів ОУН. 14 названих народилось на ЗУЗ (у тому 2 на Волині), а 6 на ОСУЗ і СУЗ.

згодом переименованої в Українську Національну Раду у Львові, в 1941 році. Після ліквідації львівської УНРади, проф. Біленський активізувався в підпіллі ОУН-УПА, в якому був політичним дорадником ген. Тараса Чупринки.

⁶¹⁾ Пані Ніна Бачинська була рідною сестрою львівського крилошанина і відомого українського громадського і політичного діяча, о. Дем'яна Константина Лопатинського, батька полк. УПА, Юрія Лопатинського („Калини” — 1907-1983), Паню Ніну Бачинську (дружину пароха Черча, о. Лева Бачинського) підпілля ОУН-УПА часто запрошувало до таких функцій, бо вона була незамінною в їх організації й реалізації.

⁶²⁾ Інж. Омелян Логуш, член ОУН Степана Бандери, був політичним референтом в УПА „Північ” (група „Південь” к-ра Енея), учасником переговорів з угорською армією на Волині і згодом у Львові (пор. Літ. УПА, том 5, ст. 44-45, 48-49, 66-67). В УПА, на Волині, інж. О. Логуш був відомий за своїм псевдоном „Іванів”. Під цим псевдонімом писав свої статті у підпільній пресі.

⁶³⁾ Катерина Мешко („Верещак”), зам. Логуш, із дніпропетровських кадрів похідних груп ОУН Степана Бандери, була в УПА „Північ” учасницею переговорів з угорською армією, згодом зв'язковою К-ди УПА „Північ” до чужонаціональних відділів УПА і разом із Романом Шухевичем-Тарасом Чупринкою і Ростиславом Волошином-Павленком спів-організаторкою 1-ої Конференції Поневолених Народів Сходу Європи й Азії, що відбулась на території, зайнятій УПА, дні 21-22 листопада 1943 року й була передвісником антибільшевицького Бльоку Народів (АБН). Пор. Історія українського війська, назв. праця, ст. 682-686.

⁶⁴⁾ Йосип Позичанюк („Шаблюк”, „Шугай”), чільний діяч Комсомолу України й редактор комсомольської газети, прибув у 1940 року до Львова організувати комсомол, але сам був зорганізований до націоналістичного підпілля спецгрупою ОУН для тієї мети, що діяла під I ДУН Дмитра Мирона („Орлика”) з участю покійного Михайла Сосновського. Ця група мала значні успіхи (вона зорганізувала шкільного інспектора у Львові, Паньку Сака („Могилу”), що пізніше відграв важливу роль в організуванні підпілля ОУН-УПА на ОСУЗ (головно в Кіївщині), інженера-електрика, що урухомив був львівську електрівню, знищенну тікаючими большевиками і ще кількох інших осіб з ОСУЗ і СУЗ, що згодом працювали в підпіллі ОУН-УПА. Інші групи цього роду мали втрати, натрапляючи на вишколених провокаторів НКВД, яких вербували до ОУН. Мельниківська група такого типу зорганізувала була Константина Гупала, автора п'єси „Прокурор Дальський”, що з великим успіхом ішла у Львівському театрі під провідом Володимира Трача-Блавацького. Гупало став членом ОУН під проводом полк. Андрія Мельника, але за „зраду”, московські большевики покарали його німецькими руками, розстрілом гестапом у Києві, куди він прибув з похідною групою мельниківської організації. Коли формувалась УГВР, Йосип Позичанюк був політичним референтом Команди УПА „Північ” (на Волині), але після зформування ГК УПА та ГВШ УПА у січні 1944 року, Позичанюк з доручення ГК УПА очолив Головний Осередок Пропаганди (ГОП), який до цього часу діяв при Проводі ОУН, але після зформування ГВШ став самостійною установою, підлеглою ГК УПА. Позичанюк, на цьому становищі, перебував до своєї смерті дня 21.XII.1944 р. від насоку больш. кінноти під с. Юшковичами, Ходорівського р-ну. Якийсь час в Україні поширювалась легенда, що в цьому бою Позичанюк не загинув, і згодом діяв в УПА, як майор Петро Полтава, віце-президент УГВР, керівник ГОПу і визначний публіцист ОУН-УПА-УГВР. За повідомленнями з краю, майор УПА, Петро Полтава мав загинути взимі, на переломі 1950 і 1951 років, але точної дати й місця загибелі не подано.

Мали мандат на членів УГВР, але не взяли участі в І ВЗ УГВР з приводу воєнних подій:

1. Іван Багряний (ГК УПА),⁶⁷⁾
2. Інж. Євген Врецьона (БП Проводу ОУН),⁶⁸⁾
3. Пполк. Варфоломій Євтимович (ГК УПА),
4. о. Олександр Малиновський (ГК УПА),⁶⁹⁾
5. Інж. Ілля Сем'янчук, а теж обсерватор Митрополита Андрея Шептицького, о. Микола Галант й обсерватори екзильного уряду УНР, пп. Волков, Карнаухів і Шкурат.

У цьому посвітому складі УГВР (25 осіб), членів ОУН було 9, у тому 8 членів Проводу ОУН, а 16 осіб — нечленами ОУН. Із них 8 осіб народилось було на ОСУЗ і СУЗ, а 17 осіб на ЗУЗ. Із усіх 22 сособи мали закінчену високу освіту, а 3 особи за-кінченої високої освіти не мали. Отже освітній ценз членів УГВР був, як на підпільну установу, дуже високий.

⁶⁵⁾ Д-р інж. агроном, Павло Шумовський близько співпрацював з Ростиславом Волошином-Павленком і підпільним публіцистом Яковом Буселом-„Галиною” у підпіллі ОУН-УПА на Волині. Після переїзду до Львова, на становище референта у львівській Хліборобській Палаті, Шумовський продовжував співпрацю з підпіллям ОУН-УПА у Галичині. Недавно помер у Парижі, де був дуже активний, як громадський і політичний діяч, зокрема у Бібліотеці ім. Симона Петлюри у цьому місті.

⁶⁶⁾ Роман Шухевич, як „Тур” очолював Бюро Проводу ОУН, як Тарас Чупринка, офіційно від 23 січня 1944 року був Головним командиром УПА і, згодом, від 14.VII.1944 р., як „Лозовський” — голова Генерального Секретаріату УГВР. У Дружині Українських Націоналістів (ДУН), Шухевич мав ступінь сотника, після 13.V. 1943 р. як виконуючий обов’язки міністра військових справ УДП отримав ступінь підполковника і такий ступінь він мав на І ВЗ УГВР у липні 1944 року. До ступеня генерал-хорунжого підвищено пполк. Тараса Чупринку, ГК УПА, постановою УГВР з дня 9 лютого 1946 р. з датою старшинства від 12.I.1946 р. Пор. Літ. УПА, том 9, ст. 143-144.

⁶⁷⁾ У Братиславі Іван Багряний приседнався до ЗП УГВР, в якому перебував до часу зорганізування Української Революційної Демократичної Партиї (УРДП). До речі, чимало членів цієї партії були, в минулому, членами підпілля ОУН-УПА, щоб назвати тільки Петра Волиняка, редактора журналу „Нові Дні”, або проф. д-ра Василя Гришка, що в цьому підпіллі займали високі пости.

⁶⁸⁾ Інж. Євген Врецьона був членом Проводу ОУН, для якого виконував важливі доручення за кордоном. Його включення в УГВР вимагало Бюро Проводу ОУН.

У роках 1944-1950, персональний склад УГВР поширився, через кооптацію, так на Рідних землях, як теж в екзилі, через кооптацію до ЗП УГВР, але це вже належить до іншої теми. Кооптованих членів УГВР, на Рідних Землях, названо у Зверненні Воюючої України до української еміграції з 1949 року.⁷⁰⁾

⁶⁹⁾ Цей мандат ІК УГВР запропонував був о. Юліянові Татомирові (1885-1946), кол. сенаторові УНДО у Варшаві, який близько співпрацював з підпіллям ОУН-УПА, в якому активно діяли його сини Олександр і Ярослав. О. Ю. Татомир був парохом Лужка горішнього і його приходство служило, як підпільна „хата” для осіб, прибуваючих на І ВЗ УГВР, зокрема для партійних колег о. сенатора Татомира, Василя Мудрого, Зенона Пеленського, а також інших. О. Ю. Татомир узaleжнiv прийняття мандату до УГВР від дозволу правлячого Перемиського єпископа, о. Йосафата Коциловського, але власне від нього отримано пропозицію дати мандат члена УГВР о. прелатові о. Олександрові Малиновському (1889-1957), майбутньому Апостольському адміністраторові Лемківщини, що в УГВР, згідно з плянами ІК УГВР мав очолювати католицьке Душпастирство УПА (на Волині, при Команді УПА „Північ” існувало й діяло таке Душпастирство для УАПЦ) у післявоєнних роках його очолював ігумен Почаївської Лаври, о. Мирослав Шиманський, за що його судила „тройка”, але про вислід суду не відомо. Про причину заміни о. сен. Ю. Татомира прелатом о. Малиновським мені не відомо. Думаю, що знаючи про майбутні функції і не почувавшись до сили їх виконувати, з огляду на свій стан здоров’я, о. сен. Юліян Татомир сам мусів просити єпископа Коциловського про заміну молодшим священиком. Але це тільки такий мій здогад, який основує на престижі, яким втішався о. сенатор Татомир у свого Єпископа й усієї української громади, включно з провідними колами ОУН-УПА.

⁷⁰⁾ Пор. „Звернення Воюючої України до всієї української еміграції” у збірнику документів УГВР в світлі постанов Великого Збору та інших документів з діяльністю 1944-1951 рр. (Бібліотека українського підпільника ч. 3), Видання ЗЧ ОУН, 1956, ст. 87-99. Підписані такі члени УГВР:

1. О. проф. М. Лаврівський, голова підпільної Греко-кат. Церкви,
2. Р. Лозовський-Чупринка, Голова Генерального секретаріату УГВР, Головний Командир УПА, генерал-хорунжий УПА;
3. В. Коваль, Заступник Голови Генерального Секретаріату УГВР,
4. Проф. Г. Зелений, член УГВР. Підписані ще Петро Полтава й Осип Горновий, але при них не зазначено, що вони були членами УГВР, хоч такими вони, згодом, були,

З відбуттям I ВЗ УГВР у липні 1944 року Ініціативний комітет для створення УГВР припинив своє існування. Дякуючи праці цього Комітету, в УГВР знайшлись люди різного походження й виховання, різних світоглядових і політичних переконань (від лівих соціалістів до правих монархістів включно), різних релігійних віроісповідань, але об'єднаних однією спільною метою: причинитись до поглинання українського революційного визвольного руху ОУН-УПА, шляхом створення організованого керівництва цього руху, що поставив собі „здобути українську державу, або загинути в боротьбі за неї”. Була віра в масах, на жаль, не серед мас на довго пригнічуваному Сході України, а тільки Західної України, що цю мету здобуття української держави можна ссягнути, якщо віддано їй жертвово боротись за неї, а боротись треба, бо такі нагоди трапляються раз на десятки чи сотні років.

На жаль, український визвольно-революційний рух у роки II світової війни, представлений ОУН-УПА-УГВР, своєї мети осягнути не міг з причин, через які цієї мети не осягнули теж регулярні українські армії під час визвольної війни 1917-1920 рр. Людей до визвольної боротьби зголошувалось мало і тоді, під час визвольної війни 1917-1920 років, і тепер, під час революційної визвольної боротьби ОУН-УПА-УГВР, а засобів для ведення обох воєн або зовсім не було, або були малі. УПА припинила боротьбу з цих самих причин, через які, перед 25 роками, припинила була свій переможний похід Чортківська офензива: брак зброї і набоїв. ОУН-УПА-УГВР знайшлись у цьому самому чотиринуктнику смерті, в якому, перед 25 роками, опинились були об'єднані українські регулярні армії: Армія УНР й УГА. І тепер, з чотирьох сторін на УПА наступали московські більшевики, німецькі гітлерівці, польські шовіністи і навіть чеські „демократи”, що видавали старшин і вояків УПА польським комуністам на страту, а в середині також були розпач і повний брак матеріальних засобів для боротьби, як і перед 25 роками. І, з дозволу сказати, т. зв. „вільний світ” так само байдуже дивився на визвольну боротьбу українських бійців, як і дивився на неї перед 25 роками. Було й навіть гірше: і тоді, і тепер Захід давав

допомогу нашим ворогам, або навіть відмовлявся дати ліків для поборення епідемії тифу, що за всіми знаками на небі й землі була методою „бактеріологічної війни” наших ворогів проти визвольної боротьби українського народу. На жаль, до висвітлення цього „голокосту” перед 25 роками й тепер українська вільна наука навіть не підійшла. Як після 40 років вона собі нагадала про голод в 1932-1933 рр., то може за чергових 40 років нагадають про епідемію тифу в українській армії, що був теж „голокостом” української нації. Може справді українська вільна наука перестане застановлятися, чи українська визвольна боротьба під час II світової війни була ділом українських „фашистів” чи „демократів”, але студіями модерної історії України допоможе знайти причини двох катастроф у визвольних війнах українського народу у цьому столітті. Власне для допомоги у цих студіях і написано цей спогад — спогад свідка обох важких катастроф. Філадельфія 1984 р.

Кінець

З нових видань

ДАВИДЕНКО, ВЯЧЕСЛАВ — „НА РІЗНІ ТЕМИ”, том I.

Нью-Йорк, Видання Асоціації Діячів Української Культури, 1985. Редактор видання: Проф. Ю. Бобровський. Обкладинка: Б. П. Берест. 516 стор., ілюст., порт., факсиміле, 21 см. Друкарня МЕТА.

(Бібліографічна записка: д-р Ол. Соколішин, член АДУК)

Заходами дружини Алли Давиденко-Коссовської, родом із Севастополя, упорядника збірника, українське суспільство дістало перший том публістичних, мовознавчих, редакторських, рецензійних й журналістичних праць сл. п. Вячеслава Давиденка (1905-1978), довголітнього головного редактора органу Головної Управи ООЧСУ в Нью-Йорку, журналу „ВІСНИК”. У передмові редактора того видання, проф. Юрія Бобровського, подано, що цей перший том охоплює події 1950-70-их років нашого сторіччя в

Україні й вільному світі, з критикою советсько-го режиму й поневолення Москвою України.

Коротка автобіографія св. п. автора доповнена його дружиною Аллою. Там сказано, що він уродженець Харківщини, працював редактором у ряді видавництв й журналів, перекладачем, а з прибуттям до Америки став членом ГУ ООСЧУ й головним редактором журналу ООСЧУ „Вісник”. Був впродовж 25 років мовним редактором щоденника „Свободи” (1953–1978), головою Українського Термінологічного Центру при Філологічній Секції НТШ в Америці, редактором „Національної Трибуни” першого випуску та сумівського журналу „Крила”. Був теж членом АДУК-у, викладачем Українського Народного Університету та активним членом Українського Визвольного Фронту в Америці, як також редактором багатьох видань НТШ, зокрема „Історії Русів”, виданої ООСЧУ.

Збірник „На різні теми” має чотири розділи: „Політичний калейдоскоп”, „Література”, „Мова” та „На різні теми”. У першім розділі стрімчею критичні статті про червоних вельмож, таких як Л. Брежнєв, Н. Хрущов, з його теорією про „мирне існування або війна”, про голод в Україні ще 1920 р. за Леніна, про катародів Сталіна, советську пресу, „Дірки в Залізній заслоні”, цілинні землі, комсомол, заманювання Юр Смоличем наївняків на „родину”, соцреалізм, „МВД в Бельгії”, УРДП, Казахстан, большевицьку тиранію, нашу політичну неактивність, про клич ОУН: „За революційний шлях визвольної боротьби України” і т. п.

Розділ „Література і критика” складається із глибоких аналізів шляхів української підсоветські літератури, відгуку на альманах „Слова”, про „Самвидав” й „Український Вісник”, видання нескорених в Україні, про творчу молодь в Україні, яка за мистцем Опанасом Заливаху вірить, що „любов до Батьківщини НЕ є ЗЛОЧИН, А є СВЯТИЙ ОБОВ'ЯЗОК ГРОМАДЯНИНА” а „НАЦІОНАЛІЗМ” — за Михайлом МАСЮТКОМ — „є ВІДПОВІДДЮ НА ІСНУЮЧИЙ МОСКОВСЬКИЙ ШОВІНІЗМ”. Для представника тих шестидесятників, Василя Симоненка, любов до України є безмежна; за Т. Шевченком він каже: „УКРАЇНО, ТИ МОЯ

МОЛИТВА, . . .”.

Третій розділ праці „Українська Мова” присвячений мові, зокрема він там обороňє українську мову проти російщення її Москвою, як то видно з журналу „Мовознавство”, де час від часу були зауваги про збереження чистоти української мови. Автор критикує українсько-англійський і англо-український словник Подвізька, виданий в 1948 р. в Києві, який „. . . він від катастрофічні спустошення в мову українських емігрантів у Америці” (Тепер є вартісний „Словник” проф. М. Дейко з Австралії,—Ред.). Критикує „Ортографічний словник” М. Стефанцева, як також порушує „справу впорядкування української термінології, докраю засміченої русизмами”. Пише про правописну дискусію і „кабінетних бюрократів”, про українську мову в советській школі, про Конференцію мовознавців у Києві 1963 р., на якій запропоновано Москві акад. І. Білодід заявив, що для „будівництва комунізму” конечним є посилення ролі російської мови як засобу міжнаціонального спілкування народів СССР”! . . .

Останній розділ названий „На різні теми”. Туди входять такі статті як: „Естафета поколінь”, „Хаотизація советської школи”, про не-конечність в СССР вивчати рідну національну мову, коли дитина йде до російської школи; про атеїстичну пропаганду в школі, про наступ на Церкву, про акцію Московського Патріярхату, про лети в міжзорянні простори і на Місяць, сателіти й літаки; про советський театр, артиста Мих. Донця, московського вислужника Гаврила Одинця, Хрушцова, як він переганяє Америку, про письменників і соцреалізм, — те, що не раз нашвидку доводилось писати для „Свободи”.

Праця ілюстрована рідкісними особистими і гуртовими світлинами автора й інших редакторів, письменників і культурних діячів, як Л. Луців, Л. Полтава, Б. Кравців та інші.

Слід побажати дружині закінчити видання другого тому тих цінних писань ред. Вяч. Даценка, одного з найкращих мовознавців нашої доби. Українське патріотичне громадянство дістало джерельний матеріял для політичної освіти, а наша студіююча молодь дістала матеріали для українознавчих студій.

Книжка вийшла чепурно і фахово у друкарні „МЕТА” в Нью-Йорку.

301 Parkside Ave., Yonkers, N.Y. 10703
Tel.: 914-965-8560

FEDERAL CREDIT UNION
SUMA (YONKERS)

Address:

10,2000 sqft.

Besuritate sa6emejhni omahoteli
Tpinme oumahocit i uwarits 7% nbiyehn
Ma6mo rokho brikajhni uj mognokjana
Cteulajhnn kpejnt uja ctyjheh
Bakut, Beclina ta ihui uji,
Pewot jom, ne6i, imtaraphi payyek,
KPEJNT HA ABTA, MOPTEJUKI,
HEKAMN; YUJAGE HANJELMEBUNN
JELMEBM KPEJNTOM, LPOLOOBUNN
OPTAHJADAM; CYVKNT; JOPPM I
Bnjae to3nha c60m hiham ta
B NOHKEPC, H. N.

FEJPAJPHA KPEJNTOB
HOOMEPATNBA GYMA

Y METPOOTI

"BY AY HIC T P"

CETNOBA KPEJNTOB A HOOMEPATNBA

BECTOPOHNA BAHROBA OBCIVLA

(312) 991-9393

Rolling Meadows, Illinois 60008

2166 Plum Grove Road

B R A N C H :

(312) 772-4500

936 North Western Avenue

Chicago, Illinois 60622

1st SECURITY FEDERAL SAVINGS BANK

Qisjihocit sa6emejhni fejepajhni aruhjeo jo hincot 100 tneq a jor.

Y hingijpmi jkphqjekrhi phraoomi ycrhoni
Hlajt, noahqjhe ta noahqjekyjte bei c6oi gahkohi nohpgeen

BECTOPOHNA BAHROBA OBCIVLA

"W E B H I C T P"

1-ni YKPAPJCHPNN FEJPAJHNN MAJHNNN BANK

KPEES OMAYHNOTS JO KPEAMOJO 3ABTPA!

ПРО „ФЛІСІВСЬКУ ПАРАЛЕЛЮ” ЧОМУ ЯКРАЗ ДО ЕТІОПІ?... (Замість фейлетону)

Після скинення „вічного вождя” Гайлі Саласіс в Абісінії, сучасній африканській незалежній державі, владу захопили прихильники соціалістів-комуністів, які стали практично московськими маріонетками.

Керують Етіопією насправді 20 тисяч кубинських червоних „дорадників” — вояків, старшин і політруків.

Коли в Етіопії через посуху і крайнє погане керівництво господарством країни, що є типовим для комуністів, виник страшний голод, то неsovєтська Росія, не її імперія у формі ССОР почали подавати, з гуманітарних мотивів, допомогу голодним етіопцям, а Америка та інші вільні країни. Москва послала до Етіопії... аж 200 вантажних авт, та й ті можуть бути використані кубинськими „дорадниками”.

Крім Етіопії, голод від посухи охопив також Лівію, Судан та кілька інших сусідніх африканських країн — не комуністичних.

Тому незрозуміло, чому саме для Етіопії голова УНСоюзу пан д-р Фліс Іван передав від союзового членства чек на 5.000 дол. допомоги.

„Свобода” в ч. 45/1985 р. писала в передовій, що „Іван Фліс правильно вказав на церемонії передачі чека від УНСоюзу на схожість голодової облоги в Етіопії з такою ж катастрофою голоду в Україні”.

Посуха і погана господарка комуністів у Етіопії це ніяк не те саме, що штучно створений Росією голодомор 1932-33 років в Україні. До того ж, в Україні не було посухи, був звичайний у ті роки, добрий урожай. Отже паралеля ніяк не підходить. І тому ми таке невідповідне порівняння називаємо „Флісівською паралеллю”.

5.000 дол. народних грошей від мільйонера—УНСоюзу — це мінімальна сума, але і її пе-

редано не у властиві руки, а для комуністичної Етіопії, коли інші африканські країни, зокрема антикомуністичний Судан, також голодують — країни без московських наглядачів і кубинських „дорадників”.

Надія Наум

БОЙКОТУВАТИ СОВЕТСЬКІ ТОВАРИ

Організація Консервативні Молоді Американці закликає американський народ бойкотувати советські товари, бо вони походять із країни, де використовується рабський, невільничий труд. Крім того, зазначають молоді консерватисти-регенівці, Москва збила пасажирський корейський літак, винищує афганський народ, замордувала американського старшину у Східній Німеччині.

„Геть московську водку, ікру та інші советські товари!” — закликають молоді американці.

Добрий заклик, який і декому з українців варто б виконувати.

„НОВІ НАПРЯМНІ” — ВИДАННЯ ТУСМ

Весною 1985 р. вийшло перше — двомовне — число неофіційного бюллетеню ТУСМ під наг. „Нові напрямні”, за редакцією Наталки Час, С. Галатіна, М. Гнатишіна, О. Час, О. Рожки.

Подані вістки з боротьби проти окупаційної Росії в Україні, інформації про виступи президента Р. Регена в обороні Юрія Шухевича та інші ТУСМ — акції в його обороні, звіт про Ідеологічно-виховний семінар, із світлинами, вістки з різних осередків ТУСМ у ЗСА; с також мистецька хроніка та ін.

Вітаємо відновлення видання Товариства Української Студіюючої Молоді ім. Миколи Міхновського!

ВСІ НА ЗУСТРІЧ УКРАЇНЦІВ ЗСА І КАНАДИ**

6 - 7 ЛИПНЯ НА ОСЕЛІ СУМА у ЕЛЛЕНВІЛ!